

David Samuel Margoliouth'un Hz. Peygamber'in Şahsiyeti Hakkındaki İddialarına Eleştirel Bir Yaklaşım

A Critical Approach to David Samuel Margoliouth's Claims about the Personality of the Prophet Muhammad

Huzeyfe Alkan

Assist. Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye
Assist. Prof. Dr., Dokuz Eylül University, Faculty of Theology, Department of Islamic History, İzmir, Türkiye

huzeyfealkan@gmail.com | <https://orcid.org/0000-0002-8278-937X>

Article Type / Makale Tipi

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Information / Makale Bilgisi

Received / Geliş Tarihi: 02.01.2025

Accepted / Kabul Tarihi: 07.02.2025

Published / Yayın Tarihi: 30.06.2025

DOI: 10.31591/istem.1612222

Cite as / Atıf: Alkan, Huzeyfe. "David Samuel Margoliouth'un Hz. Peygamber'in Şahsiyeti Hakkındaki İddialarına Eleştirel Bir Yaklaşım". *İstem* 45 (2025), 1-30.

<https://doi.org/10.31591/istem.1612222>

Plagiarism / İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. / Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Copyright / Telif Hakkı: "Authors retain the copyright of their works published in the journal, and their works are published under the CC BY-NC 4.0 license. / Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC-BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanır."

<https://dergipark.org.tr/pub/istem>

David Samuel Margoliouth'un Hz. Peygamber'in Şahsiyeti Hakkındaki İddialarına Eleştirel Bir Yaklaşım

Öz

Makale, İngiliz oryantalist David Samuel Margoliouth'un (1858-1940) Hz. Peygamber'in şahsiyeti hakkındaki iddia ve yaklaşımını incelemeyi amaçlamaktadır. Margoliouth, erken dönem İslam tarihi ile Arap dili ve edebiyatı üzerine yaptığı çalışmalarla tanınan, Batı'da referans kabul edilen ancak Müslüman çevrelerce eleştirilen bir oryantalisttir. Çalışma, onun İslam'ın temel kaynaklarına yönelik eleştirel tutumunu ve bu tutumun dönemin akademik ortamı ve oryantalist eğilimleriyle ilişkisini sorgulamaktadır. Hz. Muhammed'e dair ilk kaynak ve açıklamalar Kur'an'a ve İslam âlimlerine dayandığı dikkate alınarak makalede, Margoliouth'un Kur'an ve klasik İslam tarihi rivayetlerinin maksadına hangi ölçüde bağlı kaldığı sorusuna cevap aranmaktadır. Margoliouth'un içinde yaşadığı 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarıyla birlikte Batı'da artan İslam ve Hz. Peygamber hakkındaki çalışmalar, her ne kadar bilimsel ve akademik yöntemler kullanılarak yürütülse de Batı'nın zihnindeki olumsuz imajı değiştirmeye yetmemiştir. Oryantalistik dönem olarak adlandırılan bu zaman zarfında Hz. Peygamber'e dair algı ve yaklaşımlar orta çağa nazaran daha ılımlı ve olumlu olsa da temel kanaatler sabit kalmıştır. Margoliouth'un orta çağda filizlenen Hz. Peygamber'e dair bu olumsuz fikir ve yaklaşımlardan ne derecede etkilendiği bu makalenin cevaplamaya çalıştığı bir diğer sorudur. Batı'da kendinden sonraki çalışmalarda referans kabul edilen Margoliouth'un Hz. Peygamber'in şahsiyeti hakkındaki iddia, algı ve yaklaşımını merkeze alan bu araştırmanın konuyla ilgili ilk olması, makalemizi özgün kılmaktadır. Makalede, Hz. Peygamber'i tasvir ederken onun kullandığı temel argümanlar, kaynaklar, yöntem ve temalar, Mohammed and the Rise of Islam kitabı özelinde ele alınacak ve tahlil edilecektir. Bu doğrultuda -varsa- kendi içinde yaşadığı tutarsızlıklar değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Margoliouth'un klasik oryantalizmin Hz. Muhammed hakkındaki olumsuz iddia ve fikirlerinin etkisinden kendini soyutlayamadığı ve subjektif bir yaklaşım sergilediği çalışmamızda ulaştığımız sonuçların başında gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: İslam Tarihi, Siyer, Hz. Peygamber, Oryantalizm, Margoliouth.

A Critical Approach to David Samuel Margoliouth's Claims about the Personality of the Prophet Muhammad

Abstract

The article aims to examine the claims and approach of the British orientalist David Samuel Margoliouth (1858–1940) regarding the personality of the Prophet Muhammad. Margoliouth is a well-known orientalist recognized for his studies on early Islamic history and Arabic language and literature, regarded as a reference in Western academic circles but criticized by Muslim scholars. The present study examines Margoliouth's critical stance toward the primary sources of Islam and questions the relationship of this stance with the academic environment and orientalist tendencies of his time. Considering that the earliest sources and explanations concerning Prophet Muhammad are based on the Qur'an and Islamic scholars, the article seeks to answer the question: "Did Margoliouth adhere to the intent of the Qur'an and classical Islamic historical traditions, or did he approach the matter from his own perspective?" Despite being conducted using scientific methods, studies on Islam and the Prophet Muhammad, which increased in the West towards the end of the 19th century and early 20th century when Margoliouth lived, were insufficient to change the negative image of Islam in the Western thought. Although perceptions and approaches toward the Prophet Muhammad during the Orientalist period were relatively more moderate and positive compared to the medieval era, the fundamental opinions remained unchanged. This study also seeks to answer whether Margoliouth was influenced by these negative ideas and approaches toward the Prophet Muhammad that originated in the medieval period. The originality of this article lies in its focus on Margoliouth's claims, perceptions, and approaches regarding the Prophet Muhammad's personality, which became a reference for subsequent Western studies. The core arguments, sources, methods, and themes he used while describing the Prophet's Muhammad personality will be analyzed, particularly in the context of his book Mohammed and the Rise of Islam. Any internal inconsistencies, if present, will also be evaluated. Our study concludes that Margoliouth was unable to detach himself from the negative claims and ideas of classical Orientalism regarding the Prophet Muhammad and exhibited a subjective approach.

Giriş

İngiliz oryantalist David Samuel Margoliouth'un Hz. Peygamber hakkındaki çalışmalarında kanaatimizce bazı öznel tutumunun ve anakronizmin gözlemlenmesi ayrıca kimi iddialarının tartışmaya açık olması, onu eleştirel bir değerlendirme için ideal bir örnek haline getirdiği söylenebilir. Margoliouth, eserlerinde yalnızca Hz. Muhammed'in biyografisine odaklanmakla kalmamış, aynı zamanda bu biyografinin inşasında kullandığı referanslar, söylemler, yöntemler ve analizleriyle oryantalist literatürde yer edinmiş hem kendi döneminde hem de sonrasında yankı uyandırmıştır.¹ Franz P. W. Buhl, Tilman Nagel ve Philip K. Hitti gibi oryantalistler çalışmalarında Margoliouth'un fikir ve görüşlerinden etkilenmişlerdir. Müslüman çevrelerce eleştirilen, Batı'da ise kaynak gösterilen Margoliouth'un iddia ve yaklaşımları etrafında şekillenen bir literatür ortaya çıkmıştır. Bu literatürü taradığımızda ne ülkemizde ne de yurt dışında onun *Hz. Peygamber'in şahsiyetine dair algı ve yaklaşımı* görebildiğimiz kadarıyla müstakil bir çalışma halinde ele alınmamıştır.

Yurt içinde tamamlanan lisansüstü çalışmalar arasında Esmâ Atay tarafından hazırlanan *İlk Dönem İngiliz Oryantalistlerin Kur'an Çalışmaları: W. Muir ve D. S. Margoliouth Örneği*² başlıklı yüksek lisans tezi karşımıza çıkar. Başlığından da anlaşılacağı üzere tez, Sir William Muir ve Margoliouth'un Kur'an'a yaklaşımlarını mukayeseli şekilde ele alır. Atay'a göre, sömürgecilik döneminin etkisiyle bu iki İngiliz oryantalist, Kur'an'ın vahiy mahsulü olmadığını, Hz. Peygamber'in Yahudilik ve Hristiyanlıktan etkilenecek Kur'an'ı telif ettiğini ortak bir dille savunur.

Farah Umaina Najwa binti Ismail'in Malezya'da tamamladığı *Islam as a Secret Society: A critical Study on David Samuel Margoliouth's View*³ başlıklı yüksek lisans tezi, Margoliouth'un, bizim de makalemizde merkeze aldığımız, *Mohammed and the Rise of Islam*⁴ kitabının "Islam as a Secret Society" başlıklı üçüncü bölümüne yoğunlaşır. Müellif, Margoliouth'un İslam'ı gizli bir toplum olarak tanımlamasını eleştirel açıdan ele alır.

Karşılaştığımız bir başka lisansüstü tez ise İngiltere'de Jabal Muhammed Buaben'in tamamladığı *The Life of Muhammad (s.a.w.) in British Scholarship: A Critique of Three Key Modern Biographies of the Prophet Muhammad (s.a.w.)* isimli

¹ M. Kâmil Yaşaroğlu, "David Samuel Margoliouth", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 28/53-54.

² Esmâ Atay, *İlk Dönem İngiliz Oryantalistlerin Kur'an Çalışmaları: W. Muir ve D. S. Margoliouth Örneği* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006).

³ Farah Umaina Najwa binti Ismail, *Islam as a Secret Society: A Critical Study on David Samuel Margoliouth's View* (Malezya: Universiti Sains Islam Malaysia, Faculty of Quranic and Sunnah Studies, Yüksek Lisans Tezi, 2020).

⁴ David Samuel Margoliouth, *Mohammed and the Rise of Islam* (New York and London: G. P. Putnam's Sons, The Knickerbocker Press, 1905).

doktora çalışmasıdır. Daha sonra *Image of the Prophet Muhammad in the West: A Study of Muir, Margoliouth and Watt*⁵ başlığıyla kitaplaştırılıp yayımlanan tezin iki bölümden meydana gelir. Buaben, ilk bölümde orta çağ Avrupa'sında serdedilen Hz. Muhammed algısına odaklanır ve hemen ardından Sir William Muir ve David Samuel Margoliouth'un yazdığı Hz. Peygamber'in biyografisine dair kitaplarının eleştirisini sunar. Çalışmamızla ortak noktası, Margoliouth'tur ve onun, savunduğu bilimsel objektifliği yakalayamadığı ve önyargıları ve dinî perspektifi tarafından yönlendirildiği sonucunu kaydetmesidir.

Margoliouth'la ilgili bir diğer çalışma Naci Özsoy'un makalesidir: "David Samuel Margoliouth'un Hayatı, Eserleri ve Arap Şiirine Bakışı".⁶ Makale, oryantalist bir Arap dili ve edebiyatı uzmanı olarak onun Arap şiiri hakkında yaptığı çalışmaların belirgin özelliklerini ortaya koyar, şüpheli ve önyargılı tutumunu eleştirir.

Araştırmacı Akilu Aliyu Muhammad ile Adibah Abdul Rahim'in Margoliouth hakkında ortak yazdıkları üç makaleye tespit edilmiştir. "David Samuel Margoliouth on Prophet's Monotheism: Evaluation of His Imagination"⁷ başlıklı ilk makale; tarihî, analitik ve karşılaştırmalı yöntemlerle Margoliouth'un Hz. Peygamber'in tevhid anlayışı ve yaşamı hakkındaki iddia ve yaklaşımlarını incelemiştir. İkinci makale, "The Remnant of Medieval Christian Attitudes Towards Prophet Muhammad: A Critical Evaluation of Margoliouth's Pathological Theory"⁸ ise, Margoliouth'un Hz. Peygamber'in epilepsi hastası olduğuna dair patolojik iddiasını analiz etmiştir. Makalede, bu tezin orta çağda İslam'ın güçlenmesi karşısında Hristiyanlar tarafından tepki olarak geliştirildiği, Hz. Peygamber'i itibarsızlaştırmayı amaçladığı ve bazı modern oryantalist çalışmalarda dahi varlığını sürdürdüğü sonucuna varılmaktadır. Bu ikilinin konuya dair son makalesi ise "The Misrepresented Claims of David Samuel Margoliouth on Prophet Muhammad's Miracles: A Critical Evaluation"dır.⁹ Araştırmacılar bu çalışmada Margoliouth'un Hz. Muhammed'in mucizelerini reddeden argümanlarını ele almakta ve onların İslamî kaynaklar, tarihî veriler ve mantıksal çıkarımlardan hareketle asılsız ve mesnetsiz olduğu savunulmaktadır.

⁵ Jabal Muhammad Buaben, *Image of the Prophet Muhammad in the West: A Study of Muir, Margoliouth and Watt* (Leicester: Islamic Foundation, 1996).

⁶ Naci Özsoy, "David Samuel Margoliouth'un Hayatı, Eserleri ve Arap Şiirine Bakışı," *International Social Sciences Studies Journal* 6/61 (2020): 1903-1914.

⁷ Akilu Aliyu Muhammad ve Adibah Abdul Rahim, "David Samuel Margoliouth on Prophet's Monotheism: Evaluation of His Imagination," *Journal of Al-Tamaddun* 13/2 (2018), 103-110.

⁸ Akilu Aliyu Muhammad ve Adibah Abdul Rahim, "The Remnant of Medieval Christian Attitudes Towards Prophet Muhammad: A Critical Evaluation of Margoliouth's Pathological Theory," *Afkar* 21/2 (2019), 141-174.

⁹ Akilu Aliyu Muhammad ve Adibah Abdul Rahim, "The Misrepresented Claims of David Samuel Margoliouth on Prophet Muhammad's Miracles: A Critical Evaluation," *Ulum İslamiyyah* 24 (2018), 1-10.

Bu araştırmanın yukarıda zikrettiğimiz çalışmalardan farkı, Margoliouth'un fikir ve yaklaşımına derinlemesine odaklanması ve onun Hz. Peygamber'e bakışını eleştirel bir bakış açısıyla ortaya koyma denemesidir.

1. Margoliouth'un Hayatı ve Çalışmaları

David Samuel Margoliouth, 1858'de Londra'da doğdu. Babası Ezekiel Margoliouth, Yahudilik'ten Anglikanizm'e geçmiş bir misyoner din adamıdır. D. S. Margoliouth, Oxford Üniversitesinde Yunan-Latin Edebiyatı bölümünden mezun oldu. 1889-1937 yılları arasında Oxford üniversitesinde Arapça profesörü olarak görev yaptı. *Anulecta Orientdia ad Poeticam Aristoteleam* başlıklı tezini 1888'de tamamladı. 1911 yılında da *Poetics of Aristotle*, 1924'te *The Homer of Aristotle* kitabını yayımladı. 1913'te Londra Üniversitesi'ne geçen Margoliouth burada Doğu Dilleri kürsüsü başkanı oldu. 1916-1917 yılları arasında Pencap Üniversitesinde, 1929'da Kalkutta ve Bombay Üniversitelerinde dersler ve konferanslar verdi. İncil araştırmalarına, çoğu makale şeklinde akademik yayınlarıyla katkı sağladı. Ama asıl ilgi alanı İslam'ın yakın doğusuydu. Zira kendisi de Arap dili ve İslam araştırmalarında ün yapmıştı. Akademik hayatı, 1905 yılından itibaren yönetiminde de görev aldığı Royal Asiatic Society ile yakından ilgiliydi. 1934'te German Oriental Society'e, 1937 senesinde de American Oriental Society'e üye oldu. Çok geniş bir dil yelpazesine sahipti. Doğu dillerinden Arapça, Türkçe, Süryanice, İbranice, Farsça ve Ermenice'ye hâkimdi. Aynı zamanda Latince ve Yunanca'ya ayrı ve özel ilgisi söz konusuydu.¹⁰

1940 yılında yaşamını yitiren Margoliouth'un eserlerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1. A Commentary on the Book of Daniel (1889)
2. An Essay on the Place of Ecclesiasticus Semitic Literature (1890)
3. Arabic Papyri of the Bodleian Library (1893)
4. Chrestomathia Baidawiana: The Commentary of el-Baidawi Sura III (1894)
5. Lines of Defence of the Biblical Revelation (1900)
6. Religions of Bible Land (1902)
7. A Compendious Syriac Dictionary (with his wife Jessie Payne, 1903)
8. On the Origin and Import of the Names Muslim and Hanif (1903)
9. The Synoptic Gospels as Independent Witnesses (1903)

¹⁰ Arthur Jeffery, "David Samuel Margoliouth", *The Muslim World* 30/3 (1940), 295-298; Yaşaroğlu, "David Samuel Margoliouth", 28/53-54; İbrahim Sarıçam vd., *İngiliz ve Alman Oryantalistlerin Hz. Muhammed Tasavvuru* (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2011), 493-494; Editors of Encyclopaedia Britannica, "David Samuel Margoliouth", *Encyclopedia Britannica* (Erişim 23 Aralık 2024).

10. Mohammed and the Rise of Islam (1905)
11. Umayyads and 'Abbasids (1907)
12. The Kitab al-Ansab of al-Sam'ani (1911)
13. The Poetics of Aristotle (1911)
14. Mohammedanism (1912)
15. On Moslem Tradition (1912)
16. The Early Development of Mohammedanism (1914)
17. The Chronograms of the Euripidean Dramas (1915)
18. Yaqt's Dictionary of Learned Men, 7 volumes (1908-1927)
19. The Table-talk of a Mesopotamian Judge, 2 volumes (1921-1922)
20. The Eclipse of the Abbasid Caliphate (1922)
21. The Homer of Aristotle (1924)
22. The Relations between Arabs and Israelites Prior to the Rise of Islam (1924)
23. Textual Variations of the Koran in the Muslim World (1925)
24. The Origins of Arabic Poetry (1925)
25. Lectures on Arabic Historians, delivered before the University of Calcutta, February 1929
26. South Arabia and Islam (1929)
27. Byzantine Series (1930)
28. Harut and Marut in the Muslim World (1930)
29. Ideas and Ideals of Islam (1930)
30. To the British Reader (1931)
31. Is Islam a Christian Heresy? (1933)
32. The Relics of the Prophet Muhammad (1937)
33. Mohammed (1939)

1.1. Margoliouth'un Kaynakları

Margoliouth, kendinden önce yazılmış siyer kitaplarını eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirir. Sir Walter Raleigh'den Edward Gibbon'a kadar uzanan geleceğin hem üstün özelliklerine hem de sınırlılıklarına işaret eder. Bu hususta onun en temel iddiası, kendi dönemine kadar yani 19. yüzyıla değin kaleme alınan eserlerin büyük ölçüde Ebû'l Fida gibi geç dönem İslam tarihi klasik kaynaklarını referans aldığı, bu yüzden de tarihsel yöntem açısından problemli olduğudur. Öte yandan, eksik ve yanlışlar barındırmasına rağmen, 19. yüzyıl oryantalistlerinin daha otantik ve erken dönem kaynaklara ulaşmasını bir ilerleme olarak nitelendirir.

Örneğin Muir, Hristiyan kültürün etkisinden sıyrılamamış, Aloys Sprenger da sıhatli olmayan rivayetleri kullanmıştır.¹¹ Onun bu eleştirel duruşu, kendi çalışmasının daha sağlam bir metodolojik temele dayandığını üstü kapalı da olsa ispatlamaya dönüktür.

Margoliouth kendi çalışmasını, Sprenger ve Muir'den sonra tespit edilen klasik Arapça kaynaklar (Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'i, Taberî'nin tefsiri, İbn Hacer'in *el-İsâbe*'si) ile Ignaz Goldziher, Julius Wellhausen ve Theodor Nöldeke gibi oryantalistlerin çalışmaları üzerine temellendirdiğini iddia ederek farklı ve özgün bir yerde konumlandırır.¹² Bu iddialar ilk bakışta onun da geçmişte Hz. Peygamber ile ilgili ortaya atılan olumsuz fikir ve değerlendirmeleri tekrar ettiği izlenimini vererek zihinlerde soru işareti bırakmaktadır.

Margoliouth, klasik İslam müverrihlerinden İbn İshâk (ö. 151/768), Vâkıdî (ö.207/823), İbn Sa'd (ö.230/845), Ya'kûbî (ö. 292/905), İbn'ül-Esir (ö. 630/1233), Diyarbekrî (ö. 990/1582) ve Halebî'yi (ö. 1044/1635) referans olarak kullanır. Bilindiği üzere Diyarbekrî ve Halebî'nin eserleri geleneksel siyer anlatısını devam ettiren geç dönem kaynaklardır. Bu arada İbn Hişâm'ın (ö. 218/833) *es-Sîretü'n-nebeviyye*'sini ihmal etmesi câlib-i dikkat bir husustur. Margoliouth'un yaşadığı dönemde Batı'da bulunan kaynağı,¹³ neden bibliyografyasının dışında bıraktığına dair de bir bilgiye ulaşamadık. Margoliouth, Taberî'nin *Câmi'ül-beyân fî tefsîri'l-Kur'ân*'ına müracaat etmesine rağmen, *Târîhu't-Taberî*'den yararlanmaması da ilginçtir. Zira *Târîhu't-Taberî*'nin¹⁴ neşri de *es-Sîretü'n-nebeviyye* gibi, Margoliouth'un, *Mohammed and the Rise of Islam (1905)* kitabını yazdığı ve yayımladığı tarihlerde Avrupa'da mevcuttur.

Tefsir ve Hadis kaynaklarına da müracaat eden Margoliouth'un, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'ini otorite kabul ettiği, verdiği çok sayıdaki dipnotlardan anlaşılır. Ravi merkezli tasnif geleneğine uygun bir özellik arz eden *Müsned*, hadisleri tenkide tabi tutmadan bünyesine topladığı için eleştiriye maruz kalmıştır. Zayıf hatta mevzu hadisleri çokça barındırması sebebiyle eserin güvenilirliği tartışma konusu edilmiştir.¹⁵ Bu yüzden Margoliouth'un bilinçli bir ideolojik seçicilikle belli bir yorumu destekleyen kaynakları ve rivayetleri referans kabul ettiği ve bu açıdan

¹¹ Margoliouth, *Mohammed*, III-IV.

¹² Margoliouth, *Mohammed*, IV.

¹³ Eserin üsha ve tercümelere için bk. Mustafa Fayda, "İbn Hişâm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1999), 20/71-73.

¹⁴ Eserin nüsha ve tercümelere bk. Mustafa Fayda, "Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40/92-94.

¹⁵ Arif Alkan, *Ahmed b. Hanbel'in Hadis Anlayışı ve Müsned* (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 1997); Kudrat Artıkbaev, "Ahmed b. Hanbel'in 'Müsned' Adlı Eseri Üzerine Bazı Mülâhazalar", *İğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2 (Ekim 2013), 165-178.

kendi algı ve yaklaşımını temellendirdiği muhtemel bir sonuçtur.

Margoliouth, klasik İslam kaynaklarını, dinî ve tarihî figürlerin ve gelişmelerin yüklendikleri manaları ve epistemolojik kökenleri Hz. Peygamber'in otoriter söylemine ve onun vasıtasıyla aktarılan kişilere dayandığı için güvenilmez bulur.¹⁶ Tipik bir oryantalist yaklaşımı ve söylemi ihtiva eden bu ifadelerle İslam tarihinin temel kaynakları Kur'an, hadisler ve erken dönem İslam tarihi eserlerinin tek referans merci olmasını ve bunların Hz. Muhammed'in otoritesiyle bağlantılı olmasını eleştirir. Ancak ilginç bir şekilde bu külliyat içerisinde sadece Belâzürî için "sağlam kaynaklardan biri" ifadesini kullanır.¹⁷

Siyer'in ilk ve en temel kaynağı hiç şüphesiz Kur'an-ı Kerim'dir. Bu açıdan bakıldığında Margoliouth'un Kur'an ayetlerini yeterince kullanmadığı dikkat çeken noktadır. Bu yaklaşımın sebebi, vahyin otantikliğini ve orijinallliğini reddetmesine bağlanabilir.

1.2. Margoliouth'un Yöntemi

Amacı, büyük bir siyasî deha ve devlet adamının, son derece zorlu bir siyasî problemi nasıl çözdüğünü ortaya koymak¹⁸ olan Margoliouth'un bu ifadeleri, dinî bir savunma yahut saldırı hedefi gütmeyişini ima ederken, indirgemeci bir yaklaşımla kanaatimizce, Hz. Peygamber'in nebevî yönünü göz ardı ettiğine işaret etmektedir. Bu nedenle elinizdeki çalışmanın hipotezi, onun Hz. Peygamber'in biyografisini kaydederken sübjektif ve indirgemeci bir yaklaşım takip ettiği düşüncesidir.

Margoliouth, Hz. Muhammed'i ele alırken modern spiritüalizm¹⁹ ve Mormonluk²⁰ gibi dinî hareketlerin kurucularının biyografileriyle karşılaştırmalı bir analiz sunduğunu iddia eder.²¹ Metodolojik açıdan bir farkındalık oluşturmaya çalışan Margoliouth, hadislerin sıhhati konusunda Muir ve Goldziher'in eserlerine atıfta bulunarak, mevzu hadislerin varlığına ve bu durumun tarih çalışmalarını zora soktuğuna dikkat çeker. Her rivayeti bir kurgu olarak değerlendirmenin tehlikeli bir yaklaşım olacağına işaret ederek bu metodolojik zorluğu aşmak için kendi çalışmasında titiz davrandığının altını çizerek.²² Ancak bunu pratikte ne derece başarmıştı, bu makalenin tartıştığı hususlardır.

¹⁶ Margoliouth, *Mohammed*, 387.

¹⁷ good authorities. Margoliouth, *Mohammed*, 421.

¹⁸ Margoliouth, *Mohammed*, VI-VII.

¹⁹ Detaylı bilgi için bk. Arthur Conan Doyle, *The History of Spiritualism: Volumes I and II – The Complete, Unabridged Aspects of Mediums and the Spirit World* (Adanson Publishing, 2019).

²⁰ Detaylı bilgi için bk. Richard L. Bushman, *Joseph Smith and The Beginning of Mormonism* (University of Illinois Press, 1984); Ramazan Işık, "Mormonluk ve Mormon Kilisesi Üzerine Bir Araştırma". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/1 (Haziran 2006), 165-190.

²¹ Margoliouth, *Mohammed*, VII-VIII.

²² Margoliouth, *Mohammed*, VI.

Margoliouth'un iddiaları değerlendirilecek olursa, tarihî kritik yöntemini benimsediği, yeni kaynaklara ulaşarak özgün bir çalışma ortaya koyduğu ve muhtemel metodolojik sorunlara karşı bilinçli olduğu izlenimi okuyucuda belirmektedir. Zira 19. yüzyıl oryantalist bakış açısının genel karakteristiği bilimsel nesnelliğin tam olarak sağlanamamasıdır ki bu yüzden de Margoliouth'un, yöntemini ne ölçüde gerçekleştirdiği sorusu zaman zaman gündeme taşınmaktadır.

2. Hz. Muhammed'in Şahsiyeti

Margoliouth'un Hz. Peygamber'in şahsiyeti ile ilgili kafası karışık gözükmektedir. Çoğu zaman onu küçümser ve eleştirir. Hatta onun hakkında hakarete varan bir üslup benimser. Yerine göre az da olsa onu öven ifadeler yer verir. Ancak bu noktalarda bir ölçüde negatif anlamlar çıkarma çabasına girerek öznel bir niyet okuyuculuğuna soyunduğu gözlerden kaçmaz.

Margoliouth, Hz. Muhammed'in liderliğini yorumlarken sosyolojik ve psikolojik açıklamalara yer verir. Ancak dinî liderliğinden ziyade onu sosyo-politik bir figür olarak sunar. Ayrıca, onun sosyal ilişkilerini pratik zekâsı, üstün hitabet yeteneği, sosyal becerileri ve ticaretteki kabiliyeti üzerinden okur. Margoliouth'a göre Hz. Muhammed, karmaşık ve zor olandan önce basit ve kolay olanı tercih eden bir stratejiye sahiptir. Fakat şartlar lehine olgunlaşmadan adım atmayacak kadar da fırsatçıdır.²³ İçinde yaşadığı Arap toplumunu üstün gözlem yeteneği sayesinde yakından ve çok iyi tanımış ve analiz etmiş, toplumun kutsal bir kanun manzumesi ve kanun koyucuya ihtiyacını keskin zekâsıyla tespit etmiş, yeni dini bir çözüm halinde sunarak liderliğe soyunmuştur.²⁴ Bu noktada onu "İslam'ın zeki kurucusu" olarak tasvir eder.²⁵

Bu satırlarda Margoliouth, Hz. Muhammed'in dönemin sosyo-teolojik şartlarından hareketle yeni bir din ihdas ettiğini savunur. Bu, İslam'ı Hz. Peygamber'in şahsına indirgeyen ve onun vahiy destekli nebevî yönünü görmezden gelen indirgemeci bir yaklaşımdır. Margoliouth'un *Müslümanlar* ve *İslamî* gibi ifadeler yerine *Mohammedans* tabirini kullanması da kanaatimizce buna bir delildir. Deyim yerindeyse, onu İslam'ın kurucusu, Müslümanlar içinse bir ibadet objesi olarak canlandırma çabasıdır. Kelimelerin, algı inşa etmedeki güçlü bir araç oluşu dikkate alınırsa, Margoliouth'un, İslam'ı, Hz. Peygamber'i ve Müslümanları okuyucuların zihinlerinde yanlış resmetme çabasında olduğu söylenebilir.

Diğer yandan İslam yerine *Muhammadanism* ifadesinin kullanımı sadece

²³ Margoliouth, *Mohammed*, 73, 90.

²⁴ Margoliouth, *Mohammed*, 73-74.

²⁵ Margoliouth, *Mohammed*, 206, 375.

Margoliouth'a ait değildir.²⁶ *A History Of Muhammedanism: Comprising The Life And Character Of The Arabian Prophet*²⁷ (1818) kitabının yazarı Charles Mills, *Mohammed and Mohammedanism: Critically Considered*²⁸ (1889) kitabının yazarı Sigismund Wilhelm Koelle ve *Mohammedanism An Historical Survey*²⁹ (1949) yazarı Hamilton Alexander Rosskeen Gibb buna örnektir. Dikkat edilirse 19. yüzyılda artış gösteren bu eğilim, Batı'da sömürgeciliğin ve pozitivizmin doruk noktaya ulaştığı döneme denk gelir. Bu dönemde sömürgeci güçler, sömürgelerini daha rahat yönetebilmek için genelde Doğu toplumlarını ve dinlerini özelde İslam'ı ve Müslümanları Batı perspektifinden tanı(t)mışlardır. Hristiyanlığın, kurucu figürü Hz. İsa üzerinden tanımlanması nedeniyle Batı da İslam'ı, Hz. Muhammed'i merkeze alarak anla(t)maya girişmiş, İslam'ın ilahî yönünü gölgelemeye çalışmıştır.

Buraya kadar Margoliouth'un Hz. Peygamber'in şahsiyeti özelinde genel eğilimini ortaya koyduktan sonra, onun iddialarında öne çıkan olumsuz tipolojileri alt başlıklar halinde inceleyeceğiz.

2.1. Hz. Peygamber'in Bilgisiz ve Beceriksiz Olduğu İddiası

Margoliouth, Hicretten sonra İslam'ı seçen ilk Medinelilerden Es'ad b. Zü'râre'yi dağlama yöntemi ile iyileştirmeye çalışmasının ardından onun vefat etmesi, dişi hurma ağaçlarının aşılmasını³⁰ yasaklamasından sonra hurma veriminin düşmesi³¹ gibi örneklerle Hz. Muhammed'i bilgisizlikle suçlar. Tıptan ve sağlıktan anlayan birinin, çocukları erken yaşta ölen Hz. Peygamber için sorumluluğu kolayca babalarına yükleyebileceğini iddia ederek, çocuk büyütme ve yetiştirme konusunda da onu beceriksiz addeder.³²

Margoliouth'a göre, Hicretten sonra Hz. Peygamber'in nihaî hedeflerinden biri Yahudileri ortadan kaldırmaktır ve onlarla ilgili asıl öfkesinin sebebi, kendini otorite kabul ettiği konularda Yahudilerin, kendinden daha bilgili olmalarıdır. Yahudilerse dünyanın güneş etrafında dönmesinden yılın meydana geldiğini bile bilmeyen bir insanı yok etme cesaretini göstermedikleri için onu rakip ve düşman

²⁶ Özcan Hıdır, *Batı'da Hz. Muhammed İmajı* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2021), 239-240.

²⁷ Charles Mills, *An History of Muhammedanism: Comprising the Life and Character of the Arabian Prophet, and Succinct Accounts of the Empires, Founded by the Muhammedan arms* (London: Black, Kingsbury, Parbury & Allen, 1818)

²⁸ Sigismund Wilhelm Koelle, *Mohammed and Mohammedanism: Critically Considered* (London: Rivingtons, 1889).

²⁹ Hamilton Alexander Rosskeen Gibb, *Mohammedanism An Historical Survey* (London, New York: Oxford University Press, 1949).

³⁰ Türkçe çevirisinde gübreleme denilerek yanlış tercüme edilmiştir. David Samuel Margoliouth, *Muhammed ve İslam'ın Yükselişi*, çev. Muhammed İkbâl Saylık (Ankara, Ankara Okulu Yayınları, 2020), 231.

³¹ Margoliouth, *Mohammed*, 231.

³² Margoliouth, *Mohammed*, 69-70.

seçerek aslında onurlandırmışlardır.³³ Yahudilerin Hz. Peygamber'e neden iman etmediklerine cevap ararken Margoliouth kendince sorumluluğu onun bilgisizliği-ne bağlar. İngiliz oryantalistin iddiasına göre Yahudiler Medine'ye hicretten sonra Hz. Peygamber'e, Hz. Musa'ya verilen dokuz mucize nedir diye sormuşlar, o da bu basit soru karşısında tamamen yanlış cevaplar vermiş, buna rağmen Yahudiler nazikçe tatmin olduklarını ifade etmişler ancak mesihlerinin Hz. Davud'un soyundan gelmesi gerektiğini söyleyerek ona iman etmemişlerdir.³⁴

Margoliouth'un referans verdiği rivayet şu şekildedir:

Yahudi bir adam, diğerine şöyle dedi: "Hadi gidelim de peygambere soralım." Diğer adam, "Bunu söyleme, çünkü eğer bunu duyarsa, onun dört gözü olur," dedi. Sonra birlikte Resûlullah'a gittik ve bu ayeti sorduk: "Ve biz Musa'ya dokuz açık mucize verdik." O da şöyle cevap verdi: "Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayın, Allah'ın mübarek kıldığı cana kıymayın, hırsızlık yapmayın, zina etmeyin, savaşta kaçmayın, sihir yapmayın, faiz yemeyin, masum birini zalime iftira ile verip öldürmesini istemeyin ve özellikle Yahudilere, cumartesi günü aşırıya gitmemelerini emrettik." Onlar, "Şahitlik ediyoruz ki sen Allah'ın Elçisisin," dediler.³⁵

Hadis metninden de kolayca anlaşılacağı gibi Hz. Peygamber'in cevabı yanlış değil, doğrudur. Ayrıca Margoliouth'un iddiasının tam tersine Yahudiler Hz. Peygamber'e iman etmişlerdir. Burada onun hadis rivayetini açıkça tahrif ettiği, kendi perspektifinden önyargılı yorumunu şekillendirdiği anlaşılmaktadır. Kaldı ki bu rivayet onun da müracaat ettiği *Müşned* nüshasının aynı sayfalarında üç farklı şekilde nakledilmiştir.³⁶ Hadisin diğer versiyonlarını incelediğimizde de Margoliouth'u haklı çıkaracak bir ibareye rastlamadık. Margoliouth, eserinde ifade ettiği yoruma her ne kadar uzak da olsa en uygun zemini sağlayacak versiyonu tercih ederek bilimsel etik kurallara muhalif davrandığını düşündürmektedir. Zira diğer rivayetlerde Yahudilerin el ayak öptükleri ve onu peygamber kabul ettikleri açıkça yer alır. Rivayetlerde kesinlikle Yahudilerin Hz. Peygamber'in cevaplarını yanlış bulduklarına ve ona iman etmediklerine dair en ufak bir işaret yoktur, diyebiliriz.

Margoliouth, açıkça Hz. Peygamber'i cahillikle suçlar. Yahudilerin, kendinden üstün bilgiye sahip olması üzerinden de onu kıskançlık, hazımsızlık ve düşmanlıkla itham eder. Hatta iddialarına kaynak gösteremeyen ve tarafgir yorumlarına hakaretler ekleyen İngiliz oryantalist, verdiği ay-güneş ilişkisi örneği üzerinden Hz. Muhammed'i bilimsel bilgidен yoksun bir insan olarak resmeder. Hâlbuki

³³ Margoliouth, *Mohammed*, 233.

³⁴ Margoliouth, *Mohammed*, 227.

³⁵ Ebû 'Abdullâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî, *el-Musned*, nşr. Ebû'l-Mu'âz en-Nûrî (Beyrut: 'Âlemu'l-Kutub, 1419/1998), 4/240.

³⁶ Ahmed b. Hanbel, *el-Musned*, 4/239-241.

Hız. Peygamber bir bilim insanı olma iddiasında değil, bir peygamberdir.

Hurma aşılama örneğinde de eğer Margoliouth, kendisinin de referans verdiği *Müşned* nüshasındaki şu hadisin³⁷ tamamını şayet kesintiye uğratmadan okusaydı, Hız. Peygamber'in, aslî görevinin dinî liderlik ve rehberlik olduğuna işaret ettiğini, uzmanlık gerektiren ziraat gibi dünya işlerinde insanların kendi bilgi ve deneyimleriyle hareket etmesini önerdiğini görebilirdi:

Resûlullah, hurma ağaçlarının tepelerinde bir grup insanın çalıştığını gördü ve sordu: 'Bu insanlar ne yapıyorlar?' Dediler ki: 'Ağaçları aşıyorlar; erkek hurmayı dişî hurmaya koyuyorlar.' Resûlullah buyurdu ki: 'Bunun bir fayda sağlayacağını sanmıyorum.' Bu söz ona iletilince, insanlar bu işi yapmayı bıraktılar. Daha sonra Resûlullah'a durum haber verildi. Bunun üzerine şöyle buyurdu: 'Eğer bu iş onlara fayda sağlıyorsa, yapsınlar. Ben sadece bir tahminde bulundum. Beni zan üzerine sorumlu tutmayın. Ancak, Allah'tan size bir haber ilettiğimde, onu alın, çünkü ben Allah hakkında asla yalan söylemem.'³⁸

Dolayısıyla rivayet bütünsel bir gözle okunduktan sonra Hız. Peygamber'i bilgisizlikle suçlamak zorlama ve keyfî bir yorum gibi gözükmemektedir. Kaldı ki Hız. Peygamber'in tevazu gösterdiği de gayet açıktır. Margoliouth'un burada ima ettiği gibi Hız. Peygamber bilgisiz değildir, yalnızca verdiği bir tavsiye sonuçsuz kalmıştır. Son olarak, çocuk büyütme acizlikle Hız. Peygamber'i itham ederken, kaynak yahut delil getirmeyen Margoliouth, önyargılı düşüncesini doktorların ağzından söyleyerek kanaatimizce yine sübjektif bir yaklaşım sergilemektedir.

2.2. Hız. Peygamber'in Epilepsi Hastası ve Medyum Olduğu İddiası

Margoliouth, epilepsinin asıl belirtilerinin elindekileri düşürmek, dili ısırarak ve beynin giderek güç kaybetmesi olduğunu ancak Hız. Peygamber'de bu belirtilerin bulunmadığını söyler. Buna rağmen Hız. Peygamber'in epilepsi hastası olup olmadığına dair net bir fikir beyan etmez. Hız. Peygamber'in vahiy alma esnasında tecrübe ettiği bazı fiziksel belirtilere dayanarak onun patolojik rahatsızlık yaşadığını öne süren bazı Hıristiyan yazarların iddialarına da itiraz etmez. Geçici bilinç kaybı, kulak çınlaması, terleme ve baş dönmesi gibi semptomlar ona göre ne vahiy tecrübesiyle ne de bir hastalıkla açıklanabilir.³⁹ Ancak ilerleyen yaşlarında Hız. Peygamber'de delilik (!) emareleri görülür.⁴⁰ Hız. Peygamber, son senesinde hastalığı sebebiyle aklî dengesini yitirmiş, sık sık Bakî mezarlığına gidip ölümler için Rab-

³⁷ Ahmed b. Hanbel, *el-Müşned*, 1/163.

³⁸ Fatih Oğuzay, "Hız. Peygamber'in Tarıma Bakışı Ve Medine Merkezli Tarımsal Düzenlemeleri". *İslami İlimler Dergisi* 15/2 (Kasım 2020), 221-222.

³⁹ Margoliouth, *Mohammed*, 45-46, 85-86.

⁴⁰ Madman. Margoliouth, *Mohammed*, 207.

binden af diler.⁴¹

Margoliouth, Cebrail ve Rabbi ile arasındaki iletişimi fizyolojik ve psikolojik paradigmalara açıklar. Hz. Muhammed olağan dışı bir kaynaktan mesaj aldığını kanıtlamak ve inandırıcılığını artırmak için kendinden önceki peygamberler ve kâhinler gibi bir tavır takınmıştır. Vahiy aldığını iddia ettiği sıralarda bazen gerçekçi bazen yapay epileptik krizler geçiriyor görüntüsünü ustaca vermiştir.⁴² Kendi ürettiği vahyin içeriğini ve sunma biçimini, çağdaş medyumların tavır ve söylemlerine benzetir: İnandırıcılık için dinî duygulardan neşet eden bir vecd hali, muhataplarının güvenini kazanma, mesajını açığa vurmadan önce samimi ve güvenilir bir şahsiyet ve faydalı işlerle meşgul olma gibi işlerle müntesiplerini etkilemeyi ve onların sayılarını artırmayı başarmıştır.⁴³ İlk vahyi aldığı tahannüs dönemini Mormonluğun kurucusu Joseph Smith ile Poughkeepsie kâhini Andrew Jackson Davis'in yaşadıkları trans ve uzlet süreci sonunda kutsal metinler ortaya çıkarmalarına benzeterek⁴⁴ dolaylı bir anlatımla Hz. Peygamber'i de kâhin/medyum ilan eder.

Margoliouth'a göre vahyin alınış biçimi onunla Cebrail yahut tanrı arasındaki gizli bir iletişimden ibarettir ve bunun nasıllığı bilinemeyecek kadar belirsizdir.⁴⁵ Hatta sahabeden bazılarının Cebrail rolü oynadığını iddia ederek⁴⁶ Hz. Muhammed'i sahtekâr, vahiy de uydurma göstermeye çalışır.

Tıpkı kâhinlerin, müşterilerini ellerinde tutmak için kendilerine danıştıkları sorunları çözmeyi zamana yaydıkları gibi, Hz. Peygamber'in de dinî ve politik sorumluluklarını bir anda üstlenmediğini savunur.⁴⁷ Hicretten sonra Hz. Muhammed'i "deus ex machina" gibi her soruna çözüm üretebilecek kâhinlik özelliğini sürdürdüğünü belirtir.⁴⁸

Margoliouth, görüldüğü üzere Hz. Peygamber'in epilepsi hastası olup olmadığına dair kesin bir kanaat ortaya koymazken okuyucunun zihninde şüphe uyandırıcı bir tutum sergilemekten de geri durmaz. Hatta açıkça aklını yitirmiş ve deli gibi sıfatları kullanır. Öncelikle Hz. Peygamber'in epilepsi/sara hastası olduğunu, onun vahiy sürecindeki belirtilere bağlamak anakronizm yanlılığına düşmektir. Hz. Peygamber'in psikolojik/psikiyatrik hasta olduğu düşüncesi orta çağdan bu tarafa pek çok Batılı yazar tarafından sorgulanmadan tekrar edilegelmiştir.⁴⁹ Bu

⁴¹ Margoliouth, *Mohammed*, 466.

⁴² Margoliouth, *Mohammed*, 84-86.

⁴³ Margoliouth, *Mohammed*, 88-90.

⁴⁴ Margoliouth, *Mohammed*, 90.

⁴⁵ Margoliouth, *Mohammed*, 92.

⁴⁶ Margoliouth, *Mohammed*, 88.

⁴⁷ Margoliouth, *Mohammed*, 215.

⁴⁸ Margoliouth, *Mohammed*, 220.

⁴⁹ Buaben, *Image of the Prophet Muhammad*, 59; Hıdır, *Batı'da Hz. Muhammed İmajı*, 227-231.

iddianın ilk sahiplerinden biri, John of Damascus'tur (ö. 749 [?]).⁵⁰ Hz. Peygamber'in vahiy alırken yaşadığı terleme, titreme, yüz renginin değişmesi gibi çoğu zaman yapmacık fizyolojik belirtileri medyumların trans hallerine benzeterek Margoliouth, vahyin ilahî değil, psikolojik bir tecrübe olduğu düşüncesini öne sürer. Bu tepkiler, dinî literatürde sıklıkla görülen ve insanın metafizik bir tecrübe yaşarken gösterdiği olası tepkilerdir. Hz. Peygamber'in o dönem vahiy alma esnasındaki canlı şahitleri, bu tepkileri patolojik bir rahatsızlık belirtisi olarak görmemişlerdir. Ayrıca Hz. Peygamber'in zihinsel ve fiziksel genel sağlık durumu onun epilepsi gibi kronik bir rahatsızlığa sahip olduğu tezini hiç de desteklememektedir. Kanaatimizce Hz. Peygamber'den önceki geçmiş peygamberler de vahiy sürecinde benzer fiziksel değişimleri tecrübe etmişlerdir. Daha açık ifadeyle Hristiyan Batı, Hz. İsa için hastalıklı yaftasını kullanmazken, Hz. Peygamber'i kolayca psikiyatrik rahatsızlıkla itham etmektedir.

Margoliouth'un, Hz. Peygamber'i delilikle itham etmesi öncelikle akademik bakış açısından uzak, sübjektif ve manipülatif bir yaklaşımdır. Onun bu mesnetsiz iddiası açıkçası müşriklerin de Hz. Peygamber'i mecnun/deli addetmesini akla getirir. Her ne kadar Margoliouth, vahyi reddetse de Kur'an'ın onun deli olmadığını savunduğunu⁵¹ kaydetmemiz gerekir. Benzer şekilde Hz. Peygamber'in vahiy tecrübesini medyumluk ve kâhinliğe benzetmesi müşriklerin onu kâhinlikle suçlamasını akla getirir. Yine kabul etmediği Kur'an'ın açıkça onun kâhin olmadığını kaydettiğini⁵² belirtmeliyiz.

Margoliouth ayrıca, Hz. Peygamber'in aslında zihinsel bir problem yaşamadığını sık sık atıfta bulunduğu Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'ine önyargısız baksaydı, Hz. Peygamber'in ibret almak ve ölümü hatırlamak için kabir ziyaretlerini tavsiye ettiğini⁵³ görmezden gelemezdi. *Makineden çıkan Tanrı* olarak Türkçe'ye çevrilebilecek Latince "deus ex machina" ifadesiyle de Margoliouth, Hz. Peygamber'in peygamberlik ve liderlik vasıflarını küçümsemek, İslam'ın ilahî yönünü reddetmek ve dinî tecrübeyi salt seküler bakış açısıyla açıklamak amacındadır.

Bu konuda son olarak, giriş bölümünde kısaca tanıttığımız araştırmacılar-
dan Akilu Aliyu Muhammad ile Adibah Abdul Rahim'in "The Remnant of Medieval Christian Attitudes Towards Prophet Muhammad: A Critical Evaluation of Margoliouth's Pathological Theory" başlıklı makalesinde, Hz. Peygamber'in epilepsi hastası olduğuna dair iddialara yöneltilen eleştiri ve değerlendirmelerine özet ha-

⁵⁰ Minou Reeves, *Muhammad in Europe A Thousand Years of Western Myth-Making* (New York: New York University Press, 2000), 84.

⁵¹ Kur'an Yolu (Erişim 16 Kasım 2024) el-A'râf 7/184; Sebe' 34/8,46; et-Tekvîr 81/22.

⁵² et-Tûr 52/29; el-Hâkka 69/42.

⁵³ ...Kabir ziyareti kalbi hassaslaştırır, gözü yaşartır ve ahireti hatırlatır. Bundan dolayı artık kabirleri ziyaret ediniz ancak kabirdekilerle ilgili kötü söz söylemeyiniz... Ahmed b. Hanbel, *el-Musned*, 3/237.

linde yer açmak istiyoruz: Eğer Hz. Peygamber epilepsi hastası olsaydı, bu hastalığı bilen ve diğer hastalıklardan ayırt edebilen Arapların içinden ona düşmanlık besleyenler onu mutlaka suçlar ve nübüvvet iddiasına karşı silah olarak kullanırlardı. Ancak bu yönde tarih kaynaklarında görülen sessizlik, Hz. Peygamber'in patolojik bir hasta olmadığını kanıtlar niteliktedir.⁵⁴ Vahiy alma esnasında yaşadığı fizyolojik belirtiler, Müzzemmil suresi 5. ayette⁵⁵ belirtilen, vahyin maddî ve manevî ağırlığının yansımalarıdır. Ayrıca Hz. Peygamber'den önce vahiy alan peygamberler de benzer tecrübeleri yaşamışlardır.⁵⁶ Epilepsi hastası, nöbet geçirdiği esnada bilinç kaybı yaşar. Hz. Peygamber ise vahiy alırken ve sonrasında şuuru gayet açıktır ve aldığı vahiy eksiksiz hatırlamakta ve aktarmaktadır.⁵⁷

2.3. Hz. Peygamber'in Güçlü Hitabet ve İletişimi Sayesinde İnsanları Manipüle Ettiği İddiası

Margoliouth'a göre Hz. Peygamber okuma yazma bilmemesine⁵⁸ rağmen çok iyi bir hatiptir. Belagat alanında çocuk yaşlarda çalışmış, yaşı ilerledikçe uzmanlaşmıştır.⁵⁹ Nazım ve nesirden hoşlanmamaktadır.⁶⁰ Gizli davet yıllarında yakın çevresini tevhîd ve ahiret eksenli mesajıyla uyaran Hz. Muhammed, Arap şiirinin kafiyeli örgüsünü taklit etmiştir. Hazır cevap değildir, ahiretten konu açıldığında telaşlanır, korkar, öfkelenir, sert ve hakaretimiz karşılık verir.⁶¹

Margoliouth'a göre, Hz. Muhammed'in en önemli özelliklerinden biri deyim yerindeyse insan sarrafı olmasıdır. O, insanları yakından tanır ve onlarla ilgili ön-görülerinde çoğu zaman yanılmamıştır.⁶² İnsanlarla etkili bir iletişim kurar, beden dilini kullanmada ustadır. Yeni Müslüman olan birinin geçmişi ile ilgili özel bilgileri muhatabıyla konuşurken mahirce kullanır. Çağdaş medyumların da bu bilgilere eriştiği gibi o da bazı araçlar kullanır. Ona göre Hz. Muhammed, etkili iletişim becerisini insanları İslam'a kazandırma ve onların kalplerini yeni din üzerine sağlamlaştırma amacıyla başarıyla uygular. İnsanların psikolojik zaafılarını ve inançlarını kullanarak onları kendine bağlar. Bu doğrultuda ilk Müslümanların fakir, köle, kadın ve sosyal statü açısından zor ve alt seviyede olan kişilerden oluşması, Hz. Peygamber'in insanların zayıflıklarını nasıl ustaca kullandığına delalettir. Konuşma sanatındaki kabiliyeti, insanların farklı eğilimlerine göre yaklaşabilmesi, geçmişi hakkında bilgi sahibi olması, bu manipülatif becerilerinin bir parçası olarak görü-

⁵⁴ Muhammad-Abdul Rahim, "The Remnant of Medieval Christian Attitudes", 164.

⁵⁵ Doğrusu biz sana, taşınması zor bir söz vahyedeceğiz. el-Müzzemmil 73/5.

⁵⁶ Muhammad-Abdul Rahim, "The Remnant of Medieval Christian Attitudes", 158-163.

⁵⁷ Muhammad-Abdul Rahim, "The Remnant of Medieval Christian Attitudes", 165.

⁵⁸ Margoliouth, *Mohammed*, 59.

⁵⁹ Margoliouth, *Mohammed*, 52-53.

⁶⁰ Margoliouth, *Mohammed*, 60.

⁶¹ Margoliouth, *Mohammed*, 127-128.

⁶² Margoliouth, *Mohammed*, 63.

lür.⁶³

İlk bakışta Hz. Peygamber'in olumlu bir vasfını ortaya koyuyormuş gibi görünen Margoliouth, etkili iletişimini ve üstün hitabet yeteneğini manipülatif bir araç olarak görmektedir. Bu sayede onun insanların gözlerini boyayıp yeni ihdas ettiği dine girme noktasında etkilemeyi başardığını ima eder. Onu medyumlara benzetmesi ise, onun nübüvvetini reddetmesi hatta sıradanlaştırması anlamına gelir. Üstelik Hz. Peygamber'in hangi araç ve araçları kullanarak insanlar hakkında özel malumat elde ettiğine dair kanıt ve kaynak sunmaz. Dikkatimizi çeken bir diğer nokta da Margoliouth'un, kendi içinde çelişmesidir. Zira bir yandan Hz. Peygamber için aklî zafiyet sahibi derken, diğer yandan da onun üstün iletişim becerileri ve keskin zekâsından övgüyle söz etmektedir.

Margoliouth, İslam'ın yayılmasını sadece manipülatif becerilere bağlayarak indirgemeci bir yaklaşım sergiler. İlk Müslümanların ise sadece sosyal ve ekonomik açıdan alt tabakadaki insanlardan teşekkül ettiği iddiası tarihsel olarak doğru değildir. Zira ilk Müslümanlar arasında Hz. Ebu Bekir gibi zengin ve saygın kişiler de bulunmaktaydı.

Son tahlilde Margoliouth, Hz. Peygamber için ikna ve mantıktan ziyade duygularına yenik düşen otoriter bir lider portresi çizer. Hz. Peygamber'i tartışmaktan korkan biri olarak vasıflandırırken delil getirdiği Enam suresi 68. ayet⁶⁴ ise, onun iddiasını desteklememektedir çünkü Allah, müşriklerin Kur'an ayetleri hakkında ileri geri konuşmaları halinde Hz. Peygamber'in onlardan uzaklaşmasını tavsiye etmektedir.

Hz. Peygamber'in çocukluk döneminde belagat alanında çalıştığına dair iddiası ise mesnetsizdir. Arap şiirinin kafiyeli örgüsünü Kur'an'a da yansıttığı fikri de Kur'an'ın kendine has üslubunun nazım ve nesirden farklı olması hasebiyle desteklenmemektedir. Allah, Hz. Peygamber'in şair, Kur'an'ın da şiir olmadığını açıkça vurgular.⁶⁵

2.4. Hz. Peygamber'in Hesapçı ve Despot bir Lider Olduğu İddiası

Margoliouth, Hz. Peygamber'in liderliğini sorgularken, stratejist olduğu kadar hesapçı bir hüviyete sahip olduğunu ima eder. Özellikle gizli davet döneminde Hz. Peygamber'in Dârülerkam'da yaptığı toplantılar sürecinde, sadece sınırlı sayıda ve özel isimlerle iletişim kurmasını ve planlı hareket etmesini eleştirir.⁶⁶ Kendi

⁶³ Margoliouth, *Mohammed*, 106.

⁶⁴ Ayetlerimiz hakkında ileri geri konuşmaya dalanları gördüğünde, onlar başka bir söze geçinceye kadar kendilerinden uzak dur. Eğer şeytan sana unutturursa, hatırladıktan sonra artık o zalimler topluluğu ile oturma! el-En'am 6/68.

⁶⁵ Yâsin 36/69, eş-Şuarâ 26/224-227.

⁶⁶ Margoliouth, *Mohammed*, 89-90, 112-114.

fikirlerine karşı çıkanları vahiyle⁶⁷ susturan ve eleştiriye asla tahammülü olmayan⁶⁸ otokrat⁶⁹ bir lider görüntüsü çizer.

Margoliouth, çıkarıcı ve hesapçı peygamber imajını, Habeşistan hicreti üzerinden de sürdürür. Habeşistan hicretini, Hz. Muhammed'in siyasî emelleri ve muhacirlerin Habeş ordusuyla Mekke'ye dönme umudu olarak yorumlar. Bu iddiasıyla ilgili de Muir'e atıfta bulunur.⁷⁰ Görebildiğimiz kadarıyla, klasik İslam tarihi kaynaklarında Margoliouth'u ve Muir'i destekleyen bir kayıt yer almamaktadır. Üstelik yorumu, asıl maksadı dinî inançlarını özgürce yaşama ve zulümden kaçma olan amaçlarla⁷¹ çelişir ve tarafgir bir değerlendirme olduğu gözlerden kaçmaz.

Hz. Peygamber'i pragmatik ve fırsatçı tanıtma çabasını Medine'ye hicreti üzerinden de devam ettirir. Ona göre Hz. Peygamber, Mekke'de başarısız olmuş, hicreti siyasî bir manevra ve güç elde etme fırsatı olarak planlamıştır. Medine'deki kabileler arası çatışmaları ve Yahudilerle ilişkileri de bu çerçevede değerlendirir. Yahudilerin usta savaşçılarından ve zenginliklerinden Hz. Muhammed'in yararlandığı örneğini verir.⁷²

Hz. Muhammed, yaşadığı her felaketi, ardından bir başarıyla tazmin etme stratejisine sahiptir. Medine'de Yahudilerden kurtulduğu için her zafere kolayca erişebileceğinden emindir. Gözlerini, düşmeye hazır Mekke'ye dikmiş ancak saldırabilmek için bir bahaneye muhtaçtır. Kureyş müşrikleriyle imzaladığı Hudeybiye antlaşmasını bu siyasî emeli için amaç olarak kullanır.⁷³ Bir Huzâalının, Kureyş'in yardım ettiği müttefiki Kinane tarafından öldürülmesi Mekke-Medine cephesindeki ilişkileri bozmuş, bu boşlukta devreye giren Hz. Muhammed, bu kozu lehine değerlendirmek için Mekke üzerine yürüme hazırlıklarına başlamıştır.⁷⁴

Margoliouth, Hz. Peygamber'in dürüstlük ve samimiyetini sorgulayan anekdotlar aktarır. Onun güvercin eğittiği ve gösterişli davranışlar sergilediği gibi rivayetlerle onu hilekâr, oyunbaz ve çıkarıcı bir figür olarak göstermeye çalışır. Üstelik

⁶⁷ Margoliouth'un referans verdiği ayet Mücadele suresinin 9. ayetidir: Ey iman edenler! Aranızda gizli konuştuğunuz zaman, günah işleme, haksızlık etme ve peygambere karşı gelme hususunda fısıldaşmayın; iyilik ve takvâ hakkında konuşun ve huzurunda toplanacağınız Allah'a saygısızlık etmekten sakının.

⁶⁸ Margoliouth, *Mohammed*, 245, 279.

⁶⁹ Margoliouth, *Mohammed*, 115.

⁷⁰ Margoliouth, *Mohammed*, 157.

⁷¹ Ebû 'Abdullâh Muhammed b. İshâk b. Yesâr el-Muttalibî, *es-Sîre (Kitâbu's-Siyer ve'l-Meğâzî)*, nşr. Süheyl Zekkâr (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1398/1978), 213; Ebû Muhammed 'Abdumelik b. Hişâm el-Himyerî, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, nşr. Muşafâ es-Sakkâ v.dğr (Mısır: Mektebetu Muşafâ el-Bâbî'l-Halebî, 1375/1955), I/321-322. Daha detaylı bilgi için bk. Levent Öztürk, "İslamiyet'in Yayılmasında Hicretin Önemi: Habeşistan Hicretleri Örneği". *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/4 (Aralık 2001), 7-24.

⁷² Margoliouth, *Mohammed*, 189.

⁷³ Margoliouth, *Mohammed*, 381.

⁷⁴ Margoliouth, *Mohammed*, 382.

bu konuda kaynak göstermez. Tüm bunları, *Muhammedü'l-emîn* unvanını alması da dâhil, toplumdaki politik itibar ve otoritesini sağlamlaştırmak için gizli ajandasını hayata geçirmeye dönük araçlar olarak yorumlar.⁷⁵ Hz. Peygamber'in üstün zekâsına sıkça atıf yapan Margoliouth, satır aralarında ise bu bâriz özelliğini şahsî ihtiraslarını gerçekleştirme yönünde ustaca kullandığını savunur.⁷⁶

Margoliouth, Tebük seferinin arka planı için de yine sadece siyasî sebepleri adres gösterir. Hz. Peygamber, Huneýn'de ganimetin adaletsiz bir şekilde taksimi ve Mute'de Müslümanların yenilmesi nedeniyle ortaya çıkan moral bozukluğu ve iç karışıklıkları Tebük seferi ile telafi etmeyi amaçlamıştır ve bu skandaldır. Nitekim Medineli Müslümanlar sefere katılmakta gönülsüz davranmışlardır. Hasat sezonunu, birtakım sıkıntı ve hastalıklarını bahane etmişlerdir.⁷⁷

Margoliouth, gizliliği, şeffaflıktan uzak bir örgütlenme biçimi olarak algılar ve yeni filizlenen bir inancın korunması ve yayılması için gizliliğin doğal bir yöntem olarak değerlendirilebileceğinden uzaklaşır. Margoliouth'a göre despot Hz. Peygamber sözlerinin üstüne söz söylenmesini, kendisine itiraz ve muhalefet edilmesini asla kabul etmemekte, ayetlerle muhataplarını susturmaktadır. Bu konuda atıfta bulunduğu Mücadele suresinin 9. ayeti, Hz. Peygamber'in eleştirilerin önünü kestiğini değil, topluluk içerisinde özellikle onun huzurunda fısıldaşarak konuşmayı yasaklamıştır. Gizliden veya açıktan zaten günah işleme, haksızlık etme ve peygambere karşı gelme gibi kötü konuların konuşulması İslam'a göre tasvip edilmiştir. Margoliouth'un bu ayetten Hz. Peygamber'i eleştirilere kapalı ve diktatör bir lider olarak tanıtmayı art niyetten başka bir hususla açıklanabilir mi? Diğer yandan verdiği dipnot⁷⁸ incelendiğinde Margoliouth'un öne sürdüğü, Hz. Peygamber'in tahammülsüz ve eleştirilere kapalı olduğuna dair iddiası boşa çıkacaktır. Nitekim onun istişareyi tavsiye ettiği ve ahabının fikirlerini önemseydiği, Margoliouth'un da referans aldığı kaynaklarda⁷⁹ yer bulmuştur.

2.5. Hz. Peygamber'in Kadın Düşkünü Olduğu İddiası

Hz. Peygamber'in evlilikleri Margoliouth'un alaycı ve hakaretkâr bir üslupla eleştirdiği konulardan biridir. Hz. Peygamber'in çok eşliliğini, "harem" olarak niteleyen Yahudilerin Hz. Muhammed'den nefret etmesinin sebeplerinden biri, onun, haremine olan düşkünlüğüdür.⁸⁰ Hz. Peygamber'in henüz küçük yaştaki Hz. Aişe ile evlenmesini ise 53 yaşında bir adamın, salıncağından ve oyuncaklarından koparıl-

⁷⁵ Margoliouth, *Mohammed*, 88.

⁷⁶ Margoliouth, *Mohammed*, 82.

⁷⁷ Margoliouth, *Mohammed*, 419.

⁷⁸ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsne'd*, 1/45.

⁷⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsne'd*, 4/329.

⁸⁰ Margoliouth, *Mohammed*, 232.

miş bir kız çocuğuyla evlenmesi şeklinde karakterize eder.⁸¹ Güzel ve münbit kadınlara zaafı vardır, hatta bu fark edildikten sonra Medine içinden ve dışından bizzat kadınlar yahut kocaları tarafından Muhammed'e teklif edilirdi. Dul kadınlar, evlendirilmeden önce Hz. Peygamber'e o kadını isteyip istemediği sorulurdu.⁸² Kadınlara düşkünlüğü herkesçe malum Hz. Muhammed'in kalbine girebilmek için kabile reisleri Mekke fethinden sonra en güzel kadınları ona sunuyordu. Muhammed de bu sayede haremını genişletiyordu.⁸³

Margoliouth Ensar'dan dul kadınların, tekrar evlenmeden yahut evlendirilmeden önce mutlaka Hz. Peygamber'e o kadınla evlenmek isteyip istemediği sorulurdu iddiasına dayandığı hadisin⁸⁴ ilk cümleleri okunduğunda, kadını Hz. Peygamber'in, kendine istediği anlaşılmaktadır ancak metnin devamında, Ensar'dan evlendirmek istediği Cüleybib için sorduğu açıktır. Margoliouth yine kasıtlı bir keşinti ile rivayeti tahrif etmiş, taraflı bir yoruma imza atarak Hz. Peygamber'i kadın düşkün bir peygamber olarak tasvir etmeye çalışmıştır.

Margoliouth, kadınlara zafiyet gösteren Hz. Muhammed imajını Hz. Aişe'den aktarılan bir rivayete dayanarak sürdürür. Hz. Peygamber, Hz. Aişe ile evliyken gece yarısı evinden çıkmış, Aişe de onun bir gönül meselesi peşinde olduğunu düşünerek bir dedektif gibi gizlice takip etmiş, ancak Bakî mezarlığına gittiğini fark etmiştir.⁸⁵ Halbuki rivayete göre Hz. Peygamber'in Hz. Aişe'yi rahatsız etmemek için yavaş ve sessiz hareket etmesi, Aişe'nin dikkatini çekmiş ve merak ederek onu takip etmiştir.⁸⁶ Buradan Hz. Peygamber'in bir gönül işi peşinde olduğu sonucunu çıkartmak imkânsız görünmektedir. Dolayısıyla Margoliouth'un iddiasını destekleyen en ufak bir ibare hadiste yer almamaktadır. Bu da onun yine zihninde oluşturduğu kadın düşkün ve şehvetperest Hz. Muhammed imajını, okuyucunun zihninde de inşa etme çabası olarak yorumlanmalıdır.

2.6. Hz. Peygamber'in Hırsız/Haydut/Ganimet Hırslısı Olduğu İddiası

Margoliouth, kervan baskınları ve ilk seriyyeleri materyalist bir bakış açısıyla izah eder. Ona göre Hz. Peygamber ve muhacirler, maddî açıdan yokluk ve zorluk içindedirler ve bu yüzden elde edecekleri ganimet ile içinde bulundukları ekonomik darboğazdan kurtulmayı hedeflemişlerdir.

Medine'ye hicretten sonra müşriklere karşı başlatılan ilk seriyyeler ve ker-

⁸¹ Margoliouth, *Mohammed*, 234-235.

⁸² Margoliouth, *Mohammed*, 351-352.

⁸³ Margoliouth, *Mohammed*, 449-450.

⁸⁴ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 4/422.

⁸⁵ Margoliouth, *Mohammed*, 466.

⁸⁶ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 6/221.

van baskınlarında ilk Müslümanları hırsız⁸⁷ ve haydut⁸⁸, Hz. Peygamber'i de bu şebekenin lideri⁸⁹ olarak tanımlar. Nitekim Nahle seriyyesi özelinde onun gasp ve ganimet uğruna haram aylardaki savaş ve saldırı yasağına uymadığını bilakis şiddeti teşvik ettiğini öne sürer.⁹⁰

Nahle seriyyesi üzerinden, ganimet ve para için deyim yerindeyse her yolu mübah gören, kutsalı çiğneyen ve yegâne söz sahibi⁹¹ bir peygamber imajı çizer. Ganimetin Hz. Peygamber ve muhacirler için ihtiyaç olduğunu kabul eder ancak haysiyetsiz (!) bir biçimde elde edilmesine karşı çıkar⁹² ve hakarete varan iddialarda bulunur. Örneğin Bedir esirlerini öldürmeyi düşünen Hz. Peygamber, onlar üzerinden elde edeceği ganimet ve parayı düşününce bundan vazgeçmiştir.⁹³ İlk etapta tüm ganimeti kendi hesabına almayı planlamış ancak daha sonra beşte birini almaya ikna edilmiştir.⁹⁴ Margoliouth bu son iddiasını kanıtlayacak bir kaynak sunmamakta dolayısıyla öznel bir iddiayla Hz. Peygamber'i ganimet düşkünü olarak tahkir etmektedir.

Margoliouth'un gözünden Hz. Peygamber, her ne zaman paraya ihtiyaç duysa Yahudilerin üzerine giderek onları gasp etmiştir.⁹⁵ Hz. Peygamber, kendisinin ve muhacirlerin ihtiyaç duydukları mal-mülk ve paraya, Benî Kaynukâ' Yahudilerini Medine'den sürerek ulaşmaya çalışmıştır. Çalışkan tüccar Yahudilerin mallarının ve mülklerinin gasp edilmesi, ileriki yıllardaki yağma faaliyetleriyle, çalışmadan hazıra konmak isteyen Müslümanlara örnek teşkil edecektir.⁹⁶

Margoliouth'a göre Bedir zaferinden sonra Hz. Peygamber Medine ve çevresindeki kabileleri de kontrolü altına alarak hâkimiyet alanını genişletmiştir. İngiliz oryantalisteye göre bu hâkimiyetin sonucu, büyükbaş hayvan hırsızı⁹⁷ Hz. Peygamber yüzünden Mekke'nin can damarı olan Mekke-Suriye ticaret yolunun Kureys için kapanması demektir.

Margoliouth'a göre Hz. Muhammed, hicretten sonraki altı yıl haydutluk ve yağmacılıkla geçinmiştir. Medine'ye oldukça uzakta yaşayan masum Hayber halkının Hz. Peygamber'e ve Müslümanlara zararı olmadığı halde onlara saldırmaları ve mallarını gasp etmesi ancak onun ganimet hırsı ile açıklanabilir. Hz. Muhammed'in

⁸⁷ Margoliouth, *Mohammed*, 239.

⁸⁸ Margoliouth, *Mohammed*, 248.

⁸⁹ Margoliouth, *Mohammed*, 238.

⁹⁰ Margoliouth, *Mohammed*, 243-244.

⁹¹ Margoliouth, *Mohammed*, 245.

⁹² Margoliouth, *Mohammed*, 245.

⁹³ Margoliouth, *Mohammed*, 267.

⁹⁴ Margoliouth, *Mohammed*, 272.

⁹⁵ Margoliouth, *Mohammed*, 413.

⁹⁶ Margoliouth, *Mohammed*, 286.

⁹⁷ Cattle-stealing. Margoliouth, *Mohammed*, 289.

Hayber'e saldırmamasının nedeni, Yahudilere olan öfkesi, İslam'ı kabul etmemeleri ve onlardan elde edeceği ganimetin cazibesidir.⁹⁸

H. Peygamber'in askerî faaliyetlerini sadece onun ganimet sevdası üzerinden okumaya devam eden Margoliouth'a göre, Huneyn savaşından sonra onun niyetinin Taif'i ele geçirmek olduğunu öne sürer. Zira Taif, münbit topraklara ve zengin su kaynaklarına sahiptir ve buradan elde edeceği ganimet çok makbule geçecektir.⁹⁹ Taif kuşatmasında Huneyn savaşından kaçan Sakîflilerin Taif kalesine sığınarak burada bir tehdit oluşturabileceği ihtimalini dikkate almaz.

Tevbe suresi 60. ayette¹⁰⁰ zekâtın kimlere verileceği açıkça belirtilirken, Margoliouth, H. Muhammed'in zekât sayesinde kendi cebini doldurmayı planladığından bahseder.¹⁰¹ Ayakları üzerinde yeni durmaya çalışan yeni İslam devletinin malî ihtiyaçları için bir nevî devlet vergisi olan ve ama hakkında edebî bir isim tercih edilen zekât zorunluluğu yeni Müslümanlara külfet getirmiştir.¹⁰²

Görüldüğü gibi Margoliouth, H. Peygamber'in neredeyse tüm askerî faaliyetlerini salt ekonomik çıkar ve ganimet hırsı ekseninde değerlendirir. Olayların perde arkasındaki siyasî, askerî ve dinî motivasyonları göz ardı eder. Özellikle Mekke döneminde müşriklerin H. Peygamber'e ve Müslümanlara uyguladıkları düşmanlık, zulüm ve ambargoya değinmez. Kaynak göstermediği, Bedir esirleri üzerinden attığı iftira dolu satırlarda, esirleri öldürmek yerine paralarına göz koyarak serbest bıraktığını iddia eder. Halbuki, "yegâne söz sahibi" olarak nitelendirildiği H. Peygamber esirler konusunda istişare etmiş, neticede hem esirlerin hem de Müslümanların ihtiyaçlarını göz önüne alarak merhametle yaklaşmıştır.¹⁰³ Ganimetin paylaşımı konusunda da H. Peygamber, Kur'an'da belirtilen açık hükmü uygulamış ve beşte bir payı sadece kendisi için değil İslam devleti ve Müslümanlar için de harcamıştır. Sonuç olarak Margoliouth seçmece rivayetler üzerinden yaptığı öznel ve tarafgir yorumlarla H. Peygamber'i ganimet düşkünü ve bencil lanse etmeye çalışmıştır.

Yahudiler'i bir maddî kazanç kapısı gördüğüne dair anlatılarında Margoliouth, H. Peygamber'in tüm Medine'nin siyasî, sosyal ve dinî gruplarını Medinelilik

⁹⁸ Margoliouth, *Mohammed*, 362-363.

⁹⁹ Margoliouth, *Mohammed*, 402-403.

¹⁰⁰ Sadakalar (zekât gelirleri) ancak şunlar içindir: Yoksullar, düşkünler, sadakaların toplanmasında görevli olanlar, kalpleri kazanılacak olanlar, âzat edilecek köleler, borçlular, Allah yolunda (çalışanlar) ve yolda kalmışlar. İşte Allah'ın kesin buyruğu budur. Allah bilmekte ve hikmetle yönetmektedir.

¹⁰¹ Margoliouth, *Mohammed*, 442.

¹⁰² Margoliouth, *Mohammed*, 413.

¹⁰³ İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 1/645; Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmilî et-Taberî el-Bağdâdî, *Târîhu'r-Rusul ve'l-Mulûk ve Şîlatu Târîh et-Taberî* (Beyrut: Dâru't-Turâş, 1387/1967), 2/460.

kimliliği altında eşit hak ve sorumluluklarla Medine Vesikası çerçevesinde birleştirdiğini, Yahudilerin Medine Vesikasına muğayir davranmasını, Müslüman bir kadını çarşıda taciz etmelerini ve çıkan kavgada iki taraftan da kan dökülmesini zikretmez.

Hız. Peygamber aslında elde edilen ganimetlerden müellefe-i kulûba vererek, Benî Mustalık ve Sakif halkının esirlerini serbest bırakarak ganimet ve dünyalık peşinde olmadığını ispatlamıştır. Asıl gayesi dinî tebliğdir. Amaç Margoliouth'un öne sürdüğü gibi insanları gasp etmek olsaydı İslam bu denli benimsenmez, yayılmaz ve en önemlisi kalıcı hale gelmezdi. Tarih bunun şahididir.

2.7. Hız. Peygamber'in Savaş ve Şiddet Yanlısı Olduğu İddiası

Margoliouth'a göre Mekke'de zulme karşı sabrı tavsiye eden Hız. Muhammed, Medine'de gözü dönmüş bir kan dökücüye dönüşmüştür. Her ne kadar Kureys, onun kanını dökmekten imtina ettiyse de o, onların kanını dökmekten çekinmeyecek bir karaktere evrilmiştir.¹⁰⁴ Mekke'de risâlet vazifesinin başarısız olmasıyla Medine'ye hicret eden Hız. Peygamber, şehri adeta bir silahlı kampa dönüştürmüş, Mekke'yi de kısmen zorla kısmen de rüşvet kullanarak boyunduruğu altına aldıktan sonra tüm Arabistan'a hükmetmek için hızla ilerlemiştir.¹⁰⁵

Margoliouth'a göre saldırı siyasetine Nahle seriyyesi ile ivme kazandıran Hız. Peygamber, ashabı arasından her savaşta bedeninin paramparça edilerek şehit edilmesi için dua eden bir fanatik olan Abdullah b. Cahş'ı komutan atamıştır. Hız. Peygamber, Abdullah b. Cahş'a verdiği gizli mektupta, açıkça Kureys kervanına saldırmayı emretmiştir.¹⁰⁶ Emre itaat eden Nahle birliği, Kureys kervanından iki kişiyi esir alıp, Amr b. El-Hadramî'yi öldürmüştür ki, Amr bu andan sonra Allah ve Peygamberi adına öldürülecek milyonlarca insanın ilki olmuştur.¹⁰⁷

Kur'an'ın da kan dökmeyi teşvik ettiğinden ve büyük katliamlardan Allah'ın razı olacağından söz eden ayetlerin varlığından bahseden¹⁰⁸ Margoliouth dipnot vermekten kaçınır. Yine aynı şekilde, bir Müslümanın canı karşılığında en az on müşriğin katledilmesi gerektiği Hız. Peygamber'in zihin dünyasıdır¹⁰⁹ derken yine kaynak göstermeyerek mesnetsiz değerlendirmelerde bulunur. Ona göre eğer peygamber bir kimseden rahatsız olmuş ve ona öfke duymuşsa, o insanın yaşama şansı yoktur ve sonu ölümdür. Bu da Yunanlıların tiranlık adını verdikleri despotlukla

¹⁰⁴ Margoliouth, *Mohammed*, 239.

¹⁰⁵ Margoliouth, *Mohammed*, 31.

¹⁰⁶ Margoliouth, *Mohammed*, 244.

¹⁰⁷ Margoliouth, *Mohammed*, 245.

¹⁰⁸ Margoliouth, *Mohammed*, 267.

¹⁰⁹ Margoliouth, *Mohammed*, 275.

tanımlanabilir.¹¹⁰ Asma bint Mervan ile Ebu Afak gibi şairler, Hz. Muhammed'in siyâsî emellerine, hicveden şiirlerle taş koydukları için öldürülmüşlerdir.¹¹¹ Öldürülme sebepleri kadar öldürülme şekillerini de ele alan Margoliouth, selefi Muir ve Sprenger'a atıfta bulunarak cellatla infaz edilmek yerine sinsi bir suikasta kurban gitmelerini vicdansız ve kallesçe cinayetler olarak tasvir eder.¹¹² Bedir savaşında diğer esirler serbest bırakılırken Nadir b. Hâris'in öldürülmesinin sebebi de Kur'an'a benzer şiirler serdetmesidir.¹¹³

Margoliouth'a göre, Kâ'b b. Eşref'in sonu da, Medineli muhalifler ile Kureyşliler arasında bir işbirliği tesis etme çabası yüzünden gelmiştir.¹¹⁴ Kâ'b'ın komplot kurularak canice öldürüldüğünü uzun bir tiyatral sahne halinde anlatır. Sadece Kâ'b b. Eşref değil, tüm Yahudilerin sürülmesi ve görüldüğü yerde öldürülmesi için makul sebepler yoktur¹¹⁵ derken, onların, Hz. Peygamber'in keyfi ve saldırgan siyasetine kurban gittiklerini ima eder. Beni Nadir Yahudilerinin Hz. Peygamber'i öldürme planlarıyla ilgili bilgiler Yahudi kaynaklarında yer almadığı için meseleye ihtiyatlı yaklaşan ve klasik İslam kaynaklarındaki rivayetleri görmezden gelen Margoliouth, Yahudileri masum, Hz. Peygamber'i de Yahudilerin kendisini sürekli öldürmek istedikleri düşüncesinde saplantılı bulur.¹¹⁶

Margoliouth'un zaman zaman da Hz. Muhammed'e olan kini ve Mekke müşriklerini aklama ve masum gösterme çabası dikkat çekmektedir. Örneğin Uhud savaşından sonra Ebu Süfyan'ın Müslümanları takip etmemesini ve Hz. Muhammed gibi bir düşmanın az bir cezayla salıverilmesini eleştirir, müşriklerin insafı davranıp barıştan yana bir yaklaşım sergilediklerinden övgüyle bahseder.¹¹⁷ Müsle yapan kadınları ise aklamaya çalışır ve ciğer çiğneme geleneğinin o dönem Arap toplumunda var olduğundan söz eder, bunun adresini de ciğerin büyüklüğüne dair inançta arar.¹¹⁸

Hz. Muhammed, Margoliouth'un iddiasına göre, Uhud yenilgisinin acısını çıkartmak için, Kureyş'in zaferinden cesaret alan çevre kabilelere gözü dönmüş haydut ve suikastçılar görevlendirerek onları kontrolü altına almayı bir politika haline getirmiştir. Bu yöntemle aynı zamanda kendisine inanmayan Yahudilere de gözdağı vermeyi hedeflemiştir. Nitekim bu amaçla Huzeyl kabilesinin başı olan Süfyan bin Halid öldürülmüş, Amr bin Ümeyye de Ebu Süfyan'ı öldürmekle gönderilmiş-

¹¹⁰ Margoliouth, *Mohammed*, 275-276.

¹¹¹ Margoliouth, *Mohammed*, 277-278.

¹¹² Margoliouth, *Mohammed*, 279.

¹¹³ Margoliouth, *Mohammed*, 135.

¹¹⁴ Margoliouth, *Mohammed*, 286-287.

¹¹⁵ Margoliouth, *Mohammed*, 288.

¹¹⁶ Margoliouth, *Mohammed*, 314.

¹¹⁷ Margoliouth, *Mohammed*, 302-303.

¹¹⁸ Margoliouth, *Mohammed*, 306.

tir.¹¹⁹

Margoliouth'un satırlarına göre, Bi'rîmaûne'de yetmiş kadar yetişmiş ma-sum insanın, -üstelik can emniyeti sağlanacağına dair teminat verilmesine rağmen- hunharca katledilmesi, bu grubun arasından sağ kurtulan Amr b. Ümeyye'nin, kaçış yolunda düşman zannederek sehven iki Müslümanı öldürmesinden daha az önemi haizdir. Silahsız ve tek niyetleri İslam'ı anlatmak olan insanların öldürülmesine büyük ölçüde sessiz kalan Margoliouth, Amr b. Ümeyye için "gözü dönmüş hay-dut"¹²⁰ sıfatını kullanır.

Margoliouth'a göre Hz. Muhammed, Yahudileri ortadan kaldırdıktan sonra gündemine intikam ve fetih planlarını almıştır. Hatta Yahudilerin intikam yeteneği yokken, Peygamber bu konuda oldukça mahirdir.¹²¹ Recî' vak'ası olayının intika-mını almak için Beni Lihyân kabilesine askerî sefer düzenlemiş ancak Lihyânoğul-larının, hareketi önceden haber alıp dağlara gizlenmeleri sebebiyle intikam planla-rı suya düşmüştür.¹²²

Saldırgan peygamber imajını çizmeye devam eden Margoliouth'a göre Hu-deybiye antlaşmasından önce Medine'den Mekke'ye ashabıyla hareket eden Hz. Peygamber'in gizli ajandası Mekke'ye saldırmaktır, umre yapmak aslında bu ama-cın bir kılıfıdır. Mekkeliler, Müslümanların hazırlıklarından haberdar olunca Hz. Peygamber saldırı fikrinden vazgeçmiş ama umre yapma niyetini korumuştur. Bu sayede Mekke'de yapacağı gövde gösterisiyle Kureyş'i etkileyecektir.¹²³ Hudeybiye antlaşmasıyla ilgili yaptığı bu tarafgir değerlendirmelerle ilgili Margoliouth hiçbir kaynak ve dipnot göstermez.

Margoliouth'a göre Hz. Peygamber ne zaman bir başarısızlığa uğrasa, bunun telafisini Yahudilere saldırmakta görür. Nitekim ashabını tatmin etmeyen Hudey-biye antlaşmasının ardından Hayber Yahudilerini hedef tahtasına oturtmuştur.¹²⁴ Hayber'in fethi Hz. Muhammed'in ve İslam'ın yayılmacı politikasının ilk basamağı-nı teşkil eder zira bu gelişmeden sonra çevre devletlerin hükümdarlarına mektup-lar göndermiştir.¹²⁵

Ömrünün son yıllarında hac yapmaya niyetlenen Hz. Muhammed, toplanan Araplara hitaben manifesto niteliğinde kan kokan bir ayet ihdas etmiştir. Sure ve ayet numarası belirtmeyen Margoliouth'a göre Hz. Muhammed, şiddetin dozunu daha da artırmaktadır. Bu açıklaması hem Mekke ticaretini zarara uğratmakta hem

¹¹⁹ Margoliouth, *Mohammed*, 310-311.

¹²⁰ Margoliouth, *Mohammed*, 312-313.

¹²¹ Margoliouth, *Mohammed*, 338.

¹²² Margoliouth, *Mohammed*, 338-339.

¹²³ Margoliouth, *Mohammed*, 345.

¹²⁴ Margoliouth, *Mohammed*, 355-356.

¹²⁵ Margoliouth, *Mohammed*, 364.

de Medine içerisinde huzursuzluğa sebep olmaktadır ki Hz. Muhammed bunları göze almaktadır.¹²⁶

Risâlet vazifesi başladıktan sonra Hz. Peygamber'in, muhatap aldığı çevrelerden en çok Yahudilere karşı öfke duyduğu ve saldırgan bir tutum sergilediği izlenimini veren Margoliouth, onların ihanet, savaşa teşvik, suikast teşebbüsü, düşmanı kışkırtma gibi suçlarına yer vermeyerek yanlı bir tavır sergiler.

Açık tebliğ döneminden itibaren Mekke'de müşriklerle Müslümanlar arasında yaşanan gerginliklere ve çatışmalara vurgu yapar. Müşriklerden bir saldırı geldiğinde, hemen misilleme yaparak karşı saldırıya geçmenin Hz. Muhammed'in benimsediği bir ilke olduğunu, İslam'ın da bu sayede hızla ilerlediğini kaydeder.¹²⁷

Daha genel bir ifade ile İslam'ın kılıç zoruyla yayıldığını ima eden Margoliouth, naklettiği bir rivayete dayanarak Hz. Peygamber'in Hayber fethine görevlendirdiği Hz. Ali'ye, bölge halkını zorla Müslüman yapmasını emrettiğini ifade eder.¹²⁸ Hâlbuki rivayette Hz. Peygamber'in zor kullanmayı emretmesi bir kenara, sakince Hayber halkını İslam'a davet etmesini emrettiği açıktır.¹²⁹

Ali (r.a.), "Ey Allah'ın Resulü! Onlarla bizim gibi oluncaya kadar mı savaşıyım?" diye sordu. Resulullah şöyle buyurdu: "Sakin bir şekilde hareket et. Onların topraklarına indiğinde onları İslam'a davet et. Onlara Allah'ın üzerlerindeki hakkını bildir. Vallahi, Allah'ın senin vasıtanla bir kişiyi hidayete erdirmesi, senin için kızıl develere sahip olmaktan daha hayırlıdır."

Hz. Peygamber'in emri barışçıl bir davet ve tebliğ yöntemi iken, Margoliouth'un art niyetli yaklaşımı genelde İslam'ı, özelde Hz. Peygamber'i ve Müslümanları karalamaya dönük bir algı operasyonudur. Margoliouth, Hz. Peygamber'in, sadece insanlara değil, hayvanlara karşı da şiddet eğilimli olduğunu öne sürer. Bu noktada Margoliouth, diğer hayvanlara bir sempati beslerken Hz. Muhammed'in, köpeklerden nefret ettiğini, insanları da onlardan soğuttuğunu hatta neredeyse köpeklerin imha edilmesini emredeceğini öne sürer.¹³⁰ Margoliouth köpek öldürme emriyle ilgili satırlarını kaydederken dipnot yahut kaynak gösterme zahmetinde bulunmaz. Kaldı ki Hz. Peygamber, Margoliouth'un da başvurduğu *Müsned* nüshasındaki hadislerle göre avcılık, çiftçilik ve çobanlıkta köpek edinilmesine ruhsat vermiştir.¹³¹ Ayrıca Hz. Peygamber'in köpeklerin öldürülmesine dair emri genel bir emir değil, istisnâ bir durumdur. Zira Medine'de yaşanan salgın ve köpekler yoluy-

¹²⁶ Margoliouth, *Mohammed*, 430-431.

¹²⁷ Margoliouth, *Mohammed*, 154-155.

¹²⁸ Margoliouth, *Mohammed*, 362-363.

¹²⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 5/333.

¹³⁰ Margoliouth, *Mohammed*, 53.

¹³¹ İbn Hanbel, *el-Müsned*, 4/86; Ebû'l-Huseyn Muslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî en-Nisâbü'rî, *el-Musnedu's-Şâhihi'l-Muhtaşar bi Nakli'l-'Adl 'ani'l-'Adl ilâ Resûlillâh*, nşr. Heyet (Beyrut: Dâru'l-Cil, ts.), 5/38.

la yayılan ve bulaşan hastalık köpeklerin öldürülmesini elzem kılmıştır.¹³²

Savaşçı/saldırgan/şiddet yanlısı peygamber imgesinin Margoliouth'un en çok üzerinde durduğu ve geniş yer ayırdığı olumsuz tipolojilerin başında geldiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Kitabının, Bi'rmaune vakası, Hendek savaşı, Beni Nadir ve Beni Kurayza Yahudilerinin cezalandırılması konularını işlediği dokuzuncu bölümüne "Yahudilerin Yok Edilmesi"¹³³ başlığını atması bu konuya dair bir delildir. Margoliouth'un gözden kaçırdığı yahut görmek istemediği nokta Mekke döneminde Müslümanlara uygulanan baskı, zulüm ve ambargodur. Buna rağmen tarihen Mekke döneminde şiddet yerine, sabır, metanet ve tebliğ ön plandadır. Açık tebliğ döneminden sonraki süreçte Hz. Peygamber'in saldırgan siyasetine vurgu yapan Margoliouth genelde İslam'ı özelde de Hz. Peygamber'i şiddet yanlısı gösterme çabasındadır.

Medine döneminde ise, Margoliouth'un bakış açısına göre, Hz. Peygamber'in ve Müslümanların saldırgan tutumu daha da sertleşmiştir. Nahle seriyyesini Müslümanlar açısından, haram aylara yapılan saygısızlık ve yüz kızartıcı bir eşkıyalık olarak tasvir eder.¹³⁴ Nahle seriyyesinde Hz. Peygamber'in saldırı emri verdiğini savunarak fikrini -kendi ifadesiyle- sahih bir rivayete dayandırmaktadır. Kaynak olarak Vâkidî'nin *Kitâbü'l-Megâzî*'sinin Wellhausen tarafından yapılan Almanca özeti, *Muhammed in Medina*¹³⁵ isimli kitabını gösterir. Bu kaynağa ulaştığımızda ise Hz. Peygamber'in saldırı emri yoktur. *Kitâbü'l-Megâzî*'nin Arapça aslına müracaat ettiğimizde de Hz. Peygamber'in emrinin tarassut etmek/gözetlemek¹³⁶ olduğunu fark ediyoruz. Margoliouth'un bu manevraları açıkça Hz. Peygamber'i saldırgan bir lider olarak tasvir etmek için rivayetleri manipüle ettiğini ortaya koymaktadır. Arapça bildiği kaydedilen Margoliouth, *Kitâbü'l-Megâzî*'nin neden Arapça aslını kullanmamıştır, bu da onun cevaplaması gereken diğer bir sorudur.

Margoliouth'un yukarıda kaydettiğimiz anlatımlarından Hz. Peygamber'in Yahudilere karşı saldırgan tutumunun temelinde öfke gibi duygusal sebepler yattığı görülmektedir. Yahudilerin Medine Vesikasına muğayir davranmaları Margoliouth tarafından görmezden gelinir. Hâlbuki dış tehdit ve düşmanlara karşı birliğe hareket edilmesi, tarafların birbirine saygı göstermesi, iç işlerine müdahale et-

¹³² Ömer Ali. Özdemir, "Köpek Öldürme ile İlgili Hadis Rivayetlerinin Tahlili ve Değerlendirilmesi", *UMDE Dini Tetkikler Dergisi* 5/2 (Aralık 2022), 262-279.

¹³³ The destruction of the Jews.

¹³⁴ Margoliouth, *Mohammed*, 251.

¹³⁵ Julius Wellhausen, *Muhammed in Medina Das ist Vakidi's Kitab al-Maghazi in verkürzter deutscher Wiedergabe*, Berlin: G. Reimer, 1882.

¹³⁶ Ebû 'Abdullâh Muhammed b. 'Ömer b. Vâkid el-Eslemî, *el-Megâzî*, nşr. Marsden Jones (Beyrut: Dâru'l-Alemî, 1409/1989)I/13.

memesi gibi ilkeler¹³⁷ Medine Vesikası'nda kaleme alınmış, Yahudiler de kendi rızalarıyla sözleşmeyi kabul etmişlerdi. Ancak Bedir zaferinden sonra Hz. Peygamber ve Müslümanlar aleyhine Kureyş'i kışkırtma çabaları açıkça verdikleri sözlere ihanet anlamı taşımaktaydı.

Dipnot vermediği, "kan kokan" sıfatıyla yorumladığı ayet muhtemelen Tevbe suresinin ilk ayetleridir. Ona göre, Hz. Muhammed'in yazdığı bu manifesto niteliğindeki ayetler, kendilerine teslim olmak ya da saldırıya hazırlıklı olmaktan başka seçenek sunulmayan kabileleri Medine'ye akın etmek zorunda bırakmıştır.¹³⁸

Son olarak Muhammed Hamîdullah'ın da kaydettiği gibi, Hz. Peygamber'in savaşlarında her iki taraftan da öldürülenlerin sayısı oldukça azdır. Çoğu savaş çarpışma olmadan kazanılmış ve sonlandırılmıştır.¹³⁹ Dolayısıyla Margoliouth'un iddia ettiği gibi ilk dönem İslam tarihindeki savaşların amacı kan dökmek değil, insanları kazanmak ve dinî tebliğin önündeki engelleri bertaraf etmektir.

Sonuç

Klasik oryantalizm döneminin öne çıkan isimlerinden biri olarak Margoliouth, hem Hz. Peygamber'in şahsiyetini büyük ölçüde eleştirel bir yaklaşımla yorumlamaktadır. Hz. Peygamber'in kişiliğini ve liderliğini daha çok olumsuz tipolojiler üzerine inşa etmektedir. Zaman zaman hakarete varan sıfatlarla Hz. Peygamber'i tasvir etmesi, orta çağ ve Aydınlanma dönemlerindeki Batılı yazar ve teologların geleneksel olumsuz Hz. Muhammed tasavvurlarının bir devamı niteliğindedir.

Hz. Peygamber'in, iletişim becerilerini siyasî emellerine dönük bir manipülasyon aracı olarak ustaca kullandığını savunması ve dinî liderliğini de stratejik bir girişim olarak sunması İngiliz oryantalistin indirgemeci ve materyalist bir bakış açısı geliştirdiği sonucuna bizi ulaştırmaktadır. Her ne kadar akademik bir yöntem takip ediyor gibi görünse de rivayetleri kendi öznel bakış açısına göre seçmesi ve yorumlaması bu iddiasıyla çelişir. *Mohammed and the Rise of Islam* kitabının girişinde ne savunmacı ne de saldırgan bir tavır takınmayacağını, objektif ve özgün bir Hz. Muhammed biyografisi ortaya koyacağını kaydetse de pratikte bunu başaramadığı örneklerle açıkladığımız öznel ve keyfî yorumlarından anlaşılmaktadır.

Kanıt sunmadan yapılan tarih anlatımı ve yazımı bilimsel değer taşımadığı gibi okuyucuyu da yanıltma riski barındırır. Bu açıdan bakıldığında kaynak seçimi ve kullanımı konusunda Margoliouth'un zaman zaman dipnot ve kaynak göstere-

¹³⁷ İbn İshak, *es-Sîre*, 295, Vâkıdî, *el-Meğâzî*, 1/176; İbn Hişâm, *es-Sîre*, 2/501-504; Ebû 'Abdullâh Muhammed b. Sa'd b. Menî', *et-Tabakât*, nşr. 'Alî Muḥammed 'Omer (Kahire, Mektebetu'l-Hancı, 1421/2001), 2/29, 57-58, 74-77.

¹³⁸ Margoliouth, *Mohammed*, 430-431.

¹³⁹ Muhammed Hamîdullah, *Hz. Peygamber'in Savaşları*, çev. Nazire Erinç Yurter (İstanbul: Acar Matbaacılık, ts.)

mediği ve iddiasını temellendiremediği dikkat çekmektedir. Kaynaklar arasındaki seçmeci tutumu, rivayetler arasında da görölmektedir. Zaman zaman da tarihî ve rileri ve hadisleri bağlamından kopararak önyargılı düşüncelerine zemin oluştura- cak şekilde çarpıtması onun akademik objektifliği yakalayamadığının bir gösterge- sidir.

Hız. Peygamber'in biyografisini incelemeye çalışan Margoliouth, konunun temel kaynakları olan başta Kur'an'ın otantikliğini ve orijinalliğini reddeder. İlk dönem İslam tarihi kaynaklarını ve hadis külliyyatını güvenilmez bulur. Bu açıdan bakıldığında Hız. Peygamber'in hayatı hakkında bilgi edinmek neredeyse imkânsız hale gelecektir. Kabul etmediği İslam'ın temel kaynaklarının yerine hangi episte- molojik temel esas alınacaktır? Alternatif güvenilir kaynaklar da sunmayan Margo- liouth'un, buna rağmen ortaya koyduğu Hız. Peygamber biyografisi ne ölçüde güve- nilirdir?

Margoliouth'un tipik bir oryantalist bakış açısını takip ettiği ve tarafsız bir anlama çabasından ziyade, manipölasyon yaptığı rahatlıkla söylenebilir. İddiaları ve metodolojisi, İslam'a ve onun peygamberine dair bütüncül bir anlayış geliştir- mekten uzaktır. Geliştirdiği Hız. Muhammed tasavvuru, seküler ve materyalist bir perspektiften yorumlama amacı taşıyan bir tarih okumasını yansıtmaktadır.

Margoliouth, Batı merkezli ve kendi kültürünün üstünlüğüne dayanan bir perspektifi yansıtan klasik oryantalizmin zirvesine denk gelen bir dönemde yaşa- mıştır. Dolayısıyla Batı Hristiyan kültüründen gelen bir bakış açısıyla ve döneminin genel oryantalist eğilimlerine paralel olarak Hız. Peygamber'i değerlendirdiğini söylememiz mümkündür. Her ne kadar o dönemde yapılan çalışmaların akademik bir veçheyle sunulduğu iddia edilse de Margoliouth'un klasik oryantalizmin Hız. Muhammed hakkındaki olumsuz iddia ve fikirlerinin etkisinden kendini soyutla- yamadığı çalışmamızda ulaştığımız sonuçlardır.

Son olarak, bu mütevazı makalemizin yeni araştırmalara ve araştırmacılara ışık tutacağı ümidini taşıyoruz. Bir sonraki çalışmamızın konusunun da "David Samuel Margoliouth'un Hız. Peygamber'in Nübüvveti Hakkındaki İddialarına Eleştirel Bir Yaklaşım" olacağını ifade etmeyi faydalı buluyoruz. Oryantalist bakış açısının daha kapsamlı ve hacimli çalışmalarla analiz edilmesi, İslam dünyasında da Batı merkezli bilimsel ve akademik paradigmlar yerine, yapıtaşları Hız. Peygamber tarafından belirlenen, İslam'ın temel değerleri ve epistemolojik prensiplerine da- yanan bir ilim anlayışı geliştirilmesine yardımcı olacaktır.

Funding / Finansman: This research received no external funding. / Bu araştırma herhangi bir dış fon almamıştır.

Conflicts of Interest / Çıkar Çatışması: The author declare no conflict of interest. / Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Kaynakça

- Aliyü Muhammad, Akilu ve Adibah Abdul Rahim. "David Samuel Margoliouth on Prophet's Monotheism: Evaluation of His Imagination." *Journal of Al-Tamaddun* 13/2 (2018), 103-110.
- Aliyü Muhammad, Akilu ve Adibah Abdul Rahim. "The Misrepresented Claims of David Samuel Margoliouth on Prophet Muhammad's Miracles: A Critical Evaluation". *Ulum Islamiyyah* 24 (2018), 1-10.
- Aliyü Muhammad, Akilu ve Adibah Abdul Rahim. "The Remnant of Medieval Christian Attitudes Towards Prophet Muhammad: A Critical Evaluation of Margoliouth's Pathological Theory." *Afkar* 21/2 (2019), 141-174.
- Alkan, Arif. *Ahmed b. Hanbel'in Hadis Anlayışı ve Müsned*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 1997.
- Artıkbaev, Kudrat. "Ahmed b. Hanbel'in 'Müsned' Adlı Eseri Üzerine Bazı Mülâhazalar". *İğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2 (Ekim 2013), 165-178.
- Atay, Esmâ. *İlk Dönem İngiliz Oryantalistlerin Kur'an Çalışmaları: W. Muir ve D. S. Margoliouth Örneği*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Buaben, Jabal Muhammad. *Image of the Prophet Muhammad in the West: A Study of Muir, Margoliouth and Watt*. Leicester: Islamic Foundation, 1996.
- Bushman, Richard L. *Joseph Smith and The Beginning of Mormonism*. University of Illinois Press, 1984.
- Doyle, Arthur Conan. *The History of Spiritualism: Volumes I and II – The Complete, Unabridged Aspects of Mediums and the Spirit World*. Adanson Publishing, 2019.
- Fayda, Mustafa. "İbn Hişâm". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 20/71-73. İstanbul: TDV Yayınları, 1999.
- Fayda, Mustafa. "Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 40/92-94. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.
- Fayda, Mustafa. "Hâlid b. Velîd". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 15/289-292. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Gibb, Hamilton Alexander Rosskeen. *Mohammedanism An Historical Survey*. London, New York: Oxford University Press, 1949.
- Hamîdullah, Muhammed. *Hz. Peygamber'in Savaşları*. çev. Nazire Erinc Yurter. İstanbul: Acar Matbaacılık, ts.
- Hıdır, Özcan. *Batı'da Hz. Muhammed İmajı*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2021.
- İşık, Ramazan. "A Research on Mormonism and the Mormon Church". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/1 (Haziran 2006), 165-190.
- İbn Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî. *el-Müsned*. 6 Cilt. nşr. Ebû'l-Mu'âfi en-Nûrî. Beyrut: 'Âlemu'l-Kutub, 1419/1998.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed 'Abdumelik b. Hişâm el-Himyerî. *es-Sîretu'n-Nebeviyye*. nşr. Muşafâ es-Sağkâ v.dğr. Mısır: Mektebetu Muşafâ el-Bâbî'l-Halebî, 1375/1955.
- İbn İshâk, Ebû 'Abdullâh Muḥammed b. İshâk b. Yesâr el-Muttalibî. *es-Sîre (Kitâbu's-Siyer ve'l-Meğâzî)*. nşr. Süheyl Zekkâr. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1398/1978.
- İbn Sa'd, b. Menî', Ebû 'Abdullâh Muḥammed. *eṭ-Ṭabaḳât*. nşr. 'Alî Muḥammed 'Omer. Kahire: Mektebetu'l-Hancî, 1421/2001.
- Jeffery, Arthur. "David Samuel Margoliouth". *The Muslim World* 30/3 (1940), 295-298.
- Koelle, Sigismund Wilhelm. *Mohammed and Mohammedanism: Critically Considered*. London: Rivingtons, 1889.
- Kur'an Yolu. (Erişim 16 Kasım 2024). <https://kuran.diyanet.gov.tr/>
- Margoliouth, David Samuel. *Mohammed and the Rise of Islam*. New York and London: G. P. Putnam's Sons, The Knickerbocker Press, 1905.
- Margoliouth, David Samuel. *Muhammed ve İslam'ın Yükselişi*. çev. Muhammed İkbâl Saylık. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2020.
- Mills, Charles. *An History of Mohammedanism: Comprising the Life and Character of the*

- Arabian Prophet, and Succinct Accounts of the Empires, Founded by the Muhammedan arms. London: Black, Kingsbury, Parbury & Allen, 1818.
- Muslim, Ebû'l-Huseyn b. el-Haccâc el-Kuşeyrî en-Nîsâbü'rî. *el-Müsnedu's-Şaḥîhu'l-Muḥtaşar bi Nakli'l-'Adl 'ani'l-'Adl ilâ Resûlillâh*. nşr. Heyet. Beyrut: Dâru'l-Cîl, tarihsiz.
- Najwa binti Ismail, Farah Umaina. *Islam as a Secret Society: A Critical Study on David Samuel Margoliouth's View*. Malaysia: Universiti Sains Islam Malaysia, Faculty of Quranic and Sunnah Studies, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Oğuzay, Fatih. "Hz. Peygamber'in Tarıma Bakışı Ve Medine Merkezli Tarımsal Düzenlemeleri". *İslami İlimler Dergisi* 15/2 (Kasım 2020), 215-242.
- Önkâl, Ahmet. "Amr b. Âs". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 3/79-81. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.
- Özdemir, Ömer Ali. "Köpek Öldürme ile İlgili Hadis Rivayetlerinin Tahlili ve Değerlendirilmesi". *UMDE Dini Tetkikler Dergisi* 5/2 (Aralık 2022), 262-279.
- Özsoy, Naci. "David Samuel Margoliouth'un Hayatı, Eserleri ve Arap Şiirine Bakışı". *International Social Sciences Studies Journal* 6/61 (2020), 1903-1914.
- Öztürk, Levent. "İslamiyet'in Yayılmasında Hicretin Önemi: Habeşistan Hicretleri Örneği". *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/4 (Aralık 2001), 7-24.
- Reeves, Minou. *Muhammad in Europe A Thousand Years of Western Myth-Making*. New York: New York University Press, 2000.
- Sarıçam, İbrahim vd. *İngiliz ve Alman Oryantalistlerin Hz. Muhammed Tasavvuru*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2011.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmilî. *Târîḫü'r-Rusul ve'l-Mulûk ve Şîlatu Târîḫi et-Taberî*. 11 Cilt. Beyrut: Dâru't-Turâş, 1387/1967.
- Editors of Encyclopaedia Britannica. "David Samuel Margoliouth". *Encyclopedia Britannica*. Erişim 23 Aralık 2024. <https://www.britannica.com/biography/David-Samuel-Margoliouth>
- Vâkıdî, Ebû 'Abdullâh Muhammed b. 'Omer b. Vâkıd el-Eslemî. *el-Meğâzî*. nşr. Marsden Jones. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Alemî, 1409/1989.
- Wellhausen, Julius. *Muhammed in Medina Das ist Vakidi's Kitab al-Maghazi in verkürzter deutscher Wiedergabe*. Berlin: G. Reimer, 1882.
- Yaşaroğlu, M. Kâmil. "David Samuel Margoliouth". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 28/53-54. Ankara: TDV Yayınları, 2003.